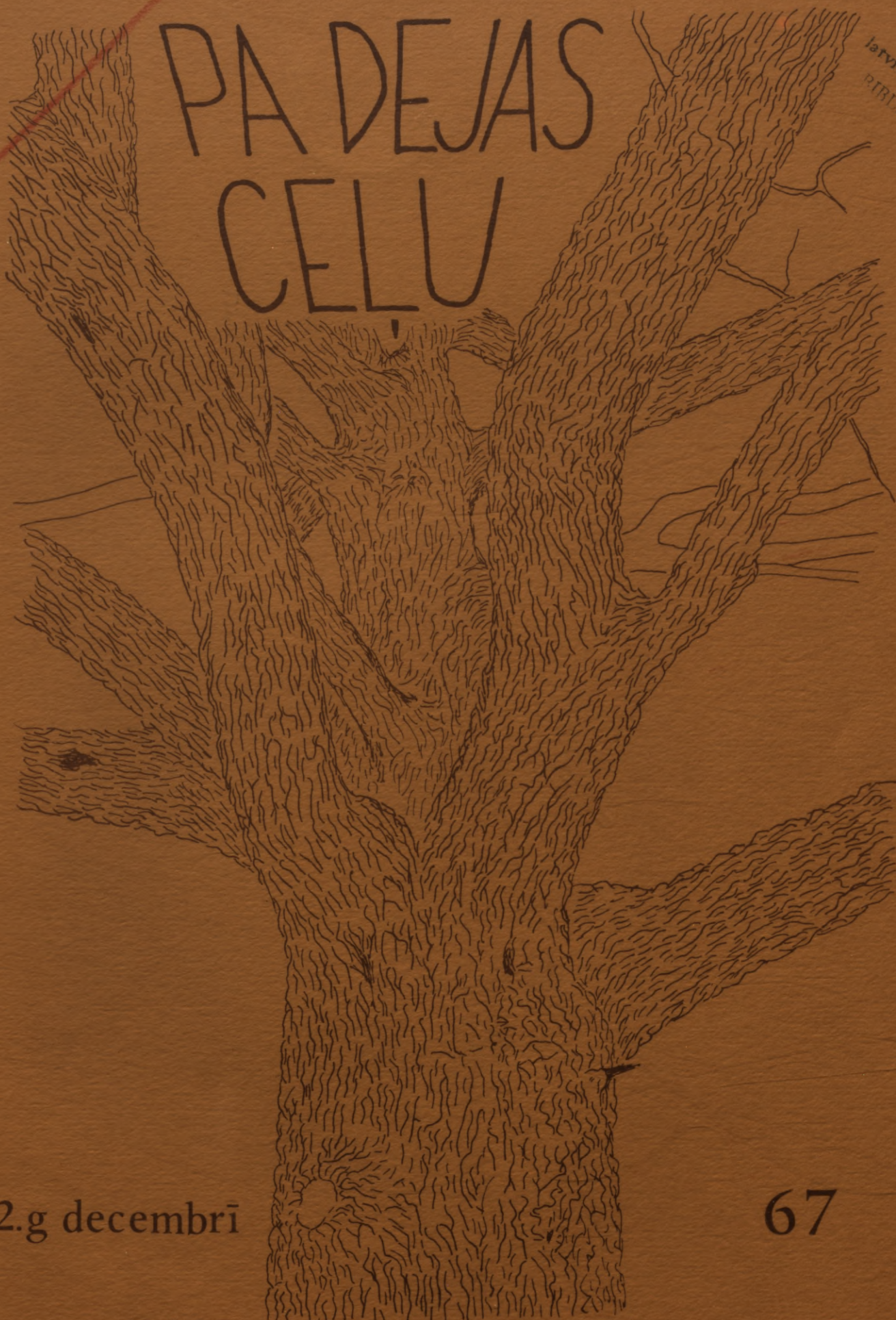

PA DEJAS CEĻU

Mēlburnas
Iarviešu biedrības
PĒRIJOTEKA

1982.g decembrī

67

3X3

1983 KANBERĀ No2. LĪDZ 8. JANVĀRIM

Redaktors	Juris Ruņģis
Techniskais redaktors	Jānis Dūšelis
Saimnieciskās daļas vadītāja	Anna Majoriņš
LJAA pārstāvis	Andris Kariks
Pārstāve Melburnā	Ināra Zemītis
Pārstāve Adelaidē	Maruta Šmits
Redakcijas locekļi	Kārlis Paegle, Vita Ruņģe, Valda Sikсна, Andrejs Upenieks, Sane Upeniece
Vākus darinājis	Kalvis Jaunalksnis

PA DEJAS CEĻU 67
1982. gada decembrī
izdod

Austrālijas latviešu tautas deju kopas

Redakcijai piesūtītie izdevumi: Montrealas latviešu biedrības Ziņotājs 10 (1982); Labietis 63.

Ar vārdu, segvārdu vai iniciāļiem parakstīti raksti ne vienmēr atbilst redakcijas viedoklim.

MATERIĀLI PDC 68 IESNIEDZAMI LĪDZ 1983. GADA 20. JANVĀRIM.

Adrese – 21 Margaret Street, ROSEVILLE, NSW 2069, Australia.

Viena gada abonements (6 numuri) maksā
\$A8.00 Austrālijā, un ārzemēs pa lēno pastu.

*

Sludinājumi maksā

1 lapaspuse – \$A40.00

½ lapaspuse – \$A20.00

¼ lapaspuse – \$A10.00.

*

Iepriekšējie numuri dabūjami pret pasta izmaksu.

*

Naudas pārvedumi un čeki izrakstāmi
Austrālijas dolāros uz ALTDK vārdu.

*

PA DEJAS CEĻU 67

December, 1982

published by

Australian Latvian Folk Dancing Groups

KAS PIESAISTA VAI ATRAIDA TAUTIEŠUS NO LATVIEŠU SABIEDRĪBAS

Līga Ruperte

Referāts nolasīts 1982. g. 10. oktobrī, Latviešu fonda Nedēļas nogalē nākotnei, Klīvlendē

Mans galvenais uzdevums šodien ir Jums pastāstīt par darbu, ko veicu pagājušajā gadā ar LF sēklas naudas palīdzību, mēģinot iepazīties ar kādas tautiešu grupas attieksmēm pret latvietību kopš iecelšanas patvēruma zemēs. Intervijās ar šiem cilvēkiem es vaicāju par viņu gaitām un dzīvi vispārējos vilcienos, kā arī par iemesliem kāpēc viņi identificējas ar latviešu sabiedrību jeb no tās attālinājas, kļūva par aktīviem organizētās sabiedrības locekļiem jeb neizjuta piederības sajūtu un atbildību par tās pastāvēšanu. Es arī mēģināju izprast kāpēc bieži cilvēku aktivitātes līmenis mainījās dažādos to dzīves posmos, ar ko šīs maiņas saistījās un kas tās ietekmēja.

Mans pētījums, ja šo darbu tā varētu saukt, ir ļoti elementārā līmenī un vairāk salīdzināms ar izmēģinājumu jeb "pilot" pētījumu. Tā rezultātus nevar vispārināt uz citām grupām un citiem apstākļiem, bet tie varētu palīdzēt rosināt domas par to, kādos veidos un virzienos izvest turpmākos pētījumus un kā to rezultātus apskatīt un iztulkot psiholoģisko un socioloģisko teoriju ietvaros.

Lasot un dzirdot latviešu sabiedrības publiski deklarētos mērķus, mudes, plānus un ziņojumus varētu secināt, ka Latvijas atbrīvošana, latvietības saglabāšana un latviskā audzināšana ir svarīgākās latviešu vērtības. Taču mazais aktīvo latviešu, līdzekļu ziedotāju, latviešu skolnieku un sabiedrisko amatu labprātīgu pildītāju skaits norāda uz disonanci starp oficiālo ideoloģiju un prioritātēm, kuras parādās darbībā. Tas, ka latviešiem vērtību disonances ir kļuvušas gandrīz par daļu no latviskās dzīves, novērojams arī bieži uztveramajā skepsē, neuzticībā un negativismā iepretim grupām un individiem, kuri ar kāpinātu latviskās aktivitātes līmeni mēģina iedzīvināt oficiāli deklarēto ideoloģiju. Šo kāpinātās aktivitātes neatzīšanu motivē dažādi, visbiežāk konstatējot, ka tā nebūs 100% sekmīga: "Ar dancošanu" jeb „Ar sabiedrisko centru pirkšanu Latviju neatbrīvos!" jeb pierakstot aktīvajiem sabiedrības locekļiem kādus slepenus, savtīgus, sabiedrībai nepieņemamus motīvus, kā tieksmi pēc varas, kreisas vai vismaz liberālas tendences, un vēlēšanos sašķelt tautu trimdā, jeb – vienkārši uzskatot tos, kas cenšas kaut ko padarīt, par naiviem mulķīšiem, kuri nezina ko viņi dara. Sabiedrisko komunikāciju uzmanības centrā atrodas oficiālā ideoloģija, deklarētās vērtības, idealizētais stāvoklis, latvieši un latviešu sabiedrība tādi, kādiem tiem vajadzētu būt, kādus mēs tos vēlētos redzēt, nevis tādi, kādi tie ir ikdienas dzīvē.

Caurmēra ikdienas latvieti, kura mērķiem un nodarbībām ir tikapt maz kopēja ar latviešu sabiedrības oficiālo ideoloģiju un tās paudējiem, kā ar nedaudzajiem latviešu aktīvistiem un to projektiem, visā visumā ignorē, vismaz ignorē kā svarīgu personu, kam varētu būt noteicoša loma latviešu sabiedrības nākotnē, viņa pašnoteikšanas rezultātā un nevis tāpēc, ka tas reaģēs uz citu pelšanu un kaunināšanu jeb darbosies tā, kā to paredz citu uzstādītas programmas pret pārtautošanos jeb kultūrpolitiskie darba plāni. Taču šie latvieši sastāda sabiedrī-

bas vairākumu un tas, kā viņi uztver latvietību, tas, ko viņiem latvietība nozīmē, tas, ko viņi vēlas un var no latvietības iegūt, tas, kas viņus piesaista jeb atsvešina no latviešu organizētās sabiedrības, man liekas, galu galā noteiks vai latvieši spēs pastāvēt kā vitāla, stabila, daudzpusīga grupa. Tāpēc man likās svarīgi mēģināt iepazīties ar dažiem latviešiem – ar viņu pieredzi, dzīves filozofiju, mērķiem, priekiem un bēdām. Galvenokārt gribēju zināt, ko viņi domā par latvietību, par latviešu sabiedrību un sevi kā latviešiem, kāda ir viņu latviskā pagātne, tagadne un nākotne un kādi personīgi jeb sabiedriski faktori ir bijuši svarīgi viņu attieksmēs ar latvietību. Svarīgi arī likās mēģināt saprast, kā šie latviešu bērni un jaunieši, kuri 1949. un 1950. gadā ieradās Amerikā, Kanadā un Austrālijā no pavisam citas pasaules ar savu īpatnējo emocionālo un kultūrālo bagāžu, mainīja savus ieskatus, parašas un dzīves veidu un kā šīs pārmaiņas ietekmēja viņu attieksmes ar latviešu sabiedrību.

Es intervēju 20 latviešus, sākotnēji cerot iegūt piecas intervijas ar cilvēkiem, kuri kopš iecelšanas vienmēr ir bijuši aktīvi latviešu sabiedrībā, piecas ar tādiem, kuri aktīvi nav bijuši nekad, piecas ar agrāk aktīvajiem, kuri kļuvuši neaktīvi un piecas ar tādiem, kuri agrāk ir bijuši neaktīvi un kļuvuši aktīvi. Taču tas izrādījās pārāk komplicēti, lai to veiktu šī darba ietvaros, jo bija grūti definēt aktivitāti un neaktivitāti un atrast piemērotus cilvēkus. Tikai dažas no intervētajām personām subjektīvi un objektīvi vērojot likās tīri skaidri ietilpstam kādā no minētajām kategorijām, bet lielākā daļa bija kaut kur pa vidu. Intervijas bija samērā nestrukturētas, 60 – 90 minūšu garumā. To galvenais nolūks bija iegūt informāciju, kas varētu palīdzēt iepazīties ar latvietības saglabāšanas un zaudēšanas iemesliem, vairot izpratni par svarīgiem vispārējiem priekšstatiem jeb konceptiem, norādīt uz iespējamām virzieniem turpmākajiem pētījumiem un precīzāk formulēt šo problēmu jeb problēmas.

Intervētie bija 38 – 59 gadus veci, 13 no tiem starp 40 un 50 gadu vecumu, 13 sievietes un 7 vīrieši. Vienam bija nepabeigta vidusskolas izglītība, 4 – vidusskolu beiguši, 4 – nepabeigta koledžas izglītība, 7 – bakalaura grādi, 2 – maģistra un 2 – doktora grādi.

Visi intervētie teica, ka viņi un viņu bērni uzskata sevi par latviešiem un lepojas ar savu latvietību. Visi intervētie uzskatīja latviešus par savu galveno references grupu un visiem bija latviešu draugi, ar kuriem tie regulāri satikās, bet, izņemot divus aktīvākos intervēto grupas locekļus, neviens neidentificējas ar organizēto latviešu sabiedrību centrālo organizāciju līmenī vai ar tās deklarētajiem mērķiem un ideoloģiju. Uz jautājumu, ko tiem nozīmē latvietība, atbildes bija dažādas. Neaktīvākajiem tā bija subjektīva un pasīva: būt latvietim nozīmē būt dzimušam latviešu ģimenē un justies kā latvietim. Ne visiem likās, ka latviešu valodas lietošana ir nepieciešama latvietības sastāvdaļa. Īpaši attiecībā uz saviem bērniem tie uzsvera, ka svarīgākas ir labas attiecības ar tiem un viņu sekmes skolā un dzīvē, nekā

latviešu valoda. Lai gan visi intervētie runāja tekoši latviski, daļa no tiem ar citiem sava vecuma latviešiem draugu un ģimeņu grupās runāja daļēji jeb pilnīgi angļiski. Lielākajai daļai no intervētajiem bērni bija gājuši latviešu papildskolās jeb tās beigusi. Gandrīz visi no intervētajiem vecākiem domāja, ka skolu programmas ir nereālas un nepiemērotas mūsu apstākļiem, ka bērni nesaprot mācību vielu un īpaši ALA's gadskārtējos pārbaudījumus. Reizēm vecāki un bērni jutās vienādi negatīvi par skolu, bet turpināja vecvecāku iespaidā. Visi vecāki jutās bezpalīdzīgi kaut ko mainīt un atbildību uzvēla skolas vadībai, ALA'ī jeb vecākajai paaudzei vispār.

Lai gan gandrīz visiem intervētajiem, izņemot divus aktīvākos, bija sajūta, ka latviešu sabiedriskās aktivitātes ir noteiktas „no augšas”, tā, ka indivīdam ir maz iespēju kaut ko mainīt, uzlabot, ietekmēt kas notiek tagad un notiks nākotnē, šī sajūta samazinājās proporcionāli viņu aktivitātes līmenim paaugstinoties. Citiem vārdiem, jo vairāk kāds darīja latviešu sabiedrībā, jo pozitīvāks bija viņa viedoklis, it sevišķi, ja viņš sekmīgi darbojās kādas grupas vadībā, kur viņam bija iespēja lemt par darbību un tā ietekmēt savu un citu grupas dalībnieku likteni.

Visi intervētie, izņemot divus aktīvākos, domāja, ka noteiksana latviešu sabiedrībā ir vecākās paaudzes rokās, kas nevēlas savus amatus uzdot un justos aizvainoti, ja kāds uz šiem amatiem kandidētu. Bez tam, lielākajai daļai bija zināma pretestība pret amatu pildīšanu, jo tiem šķita, ka tāda atbildība nozīmē daudz grūta darba un tikpat daudz citu sabiedrības locekļu kritikas – daļēji atspoguļojot savu nostāju pret pašreizējiem amatu pildītājiem, kas bieži ir kritiska un ne sevišķi izpalīdzīga. Šķita arī, ka pieredze un izglītība citur nekā Latvijā vai latviešu sabiedrībā netika pietiekoši augsti novērtētas, kas sarūgtināja dažus potenciālos sabiedrības darbiniekus.

Vispesimistiskāk par latviešu sabiedrību jutās tie, kuri kādreiz bija bijuši aktīvi, bet tagad kļuvuši neaktīvi kādas negatīvas pieredzes rezultātā. Lai gan visvairāk tos uzsvēra šī grupa, sekojošie apstākļi, kas cilvēkus atraida no latviešu sabiedrības, bija pieminēti visu intervēto atbildēs; atšķirības bija tikai svarīgumā, ko šiem apstākļiem piešķīra. Intervētie domāja, ka latvieši dzīvo pagātnē; atzīst tikai Latvijā sasniegto; mēģina visu darīt kā to darīja pagātnē un svin par daudz atmiņu un piemiņu dienu; to prasības no savas sabiedrības locekļiem ir nelokāmas; tie nepiemērojas apstākļiem, it sevišķi skolās; izliekas labāki par citiem; vienmēr visu zin labāk par citiem un grib visus pamācīt; ir intelektuāli pavirši, jo īstenībā maz zin par politiku, mākslu, zinātnēm, vispār par to, kas pasaulē notiek; pārspīlēti slavē amatieriskus teātrus un koncertus, neatšķirot, ka tie ir amatieriski un diletantiski; latvieši ir kritiski pret visu, ko tie nepazīst un atraida visu jauno, neierasto; tie ir neuzticīgi, nesadarbīgi un ķildīgi un vienmēr fragmentē sabiedrību „mēs” un „viņi” grupās, uzsverot savstarpējās atšķirības, nevis līdzības, bezkompromisa stāju vienam pret otru; ignorē kopīgos mērķus, lai plēstos par mērķu sasniegšanas veidiem. Intervētos no sabiedrības atraidīja sajūta, ka tos neuzskata par līdzvērtīgiem, piederīgiem, vērtīgiem; ka tos vienmēr mēra un vērtē, nevis pieņem tādus, kā tie ir; tie jutās, ka viņiem nedod darīt atbildīgas, svarīgas lietas; ka tos bieži un nepamatoti kritizē kritizēšanas dēļ, nevis lai uzlabotu kādu lietu. Viņiem arī bija nepieņemama pārmērīgā emocionālitate un sentimentalitate, ar kuru vecākā paaudze piegāja daudzām

lietām un kādu prasīja arī no viņiem, bet „es tur nebiju, un es nezinu, par ko viņi runā”. Intervētos atsvešināja arī labi domājošie aktivisti no visām paaudzēm, „superletiņi”, kuri lika tiem justies vainīgiem un nevērtīgiem, ja tie nedarīja to, ko darīja un no viņiem prasīja šie „superletiņi”. Bieži šo aktivistu ieceres un projekti viņiem likās tikpat tāli un nereāli, kā vecākās paaudzes cenšanās atgriezties pagātnē. Daudziem nepatika latviešu biežā dzersana un augstais alkoholiķu procents.

Bija viegli redzēt, ka visiem intervētajiem ir daudz kas sasāpējies, īgnums sakrājies par daudz ko. Tomēr bez izņēmuma visi intervētie atzina latviešu kultūras vērtības, un lielākā daļa nožēloja, ka zin tik maz par latviešu tradīcijām, literatūru, mākslu, mūziku. Viņi arī atzina, ka latviešiem ir daudzas pozitīvas īpašības – ka tie izpilda, ko sola, ir čakli, godīgi, centīgi, viesmīlīgi un augstu novērtē izglītību. Gandrīz visiem svarīga bija sajūta, ka tie pieder pie latviešiem, neskatoties uz to, ka daudzas latviešu sabiedrības īpašības tos no šīs grupas atsvešina. Tie samērā reti piedalījās mitņu zemju organizētajā sabiedrībā, bet vairāk pavadīja savu brīvo laiku kopā ar ģimeni un draugiem. Ne reti tie jutās aizņemti darbā un brīvajā laikā vēlējas ceļot, kopt dārzu, uzturēties vasarnīcā, lasīt, apmeklēt labus koncertus, teātrus, izstādes un citādus sarīkojumus, ieskaitot latviešu, ja tādi notiktu toreiz un tur, kur tie būtu viegli un parocīgi pieejami. Neviens nelikās būt no latviešu sabiedrības pilnīgi aizgājis, pat neaktīvākie izjuta piederību un saites un it kā neapzinājās, cik maz viņu dzīvē šī piederība realizējas. Tie runāja it kā piedalīšanās šādā vai tādā latviešu aktivitātē būtu gluži iespējama un uzskatīja to par pašsaprotamu, ka tas vienmēr būs iespējams, respektīvi palāvās, ka latvieši kā grupa pastāvēs un būs viņiem pieejama.

Jo augstāks bija intervēto aktivitātes līmenis, jo pozitīvāk tie jutās par latviešu sabiedrību. Sajūta, ka pats var kaut ko mainīt, ietekmēt, ka viņa vārdi un darbi ir svarīgi, darīja cilvēkus atbildīgākus pret sabiedrību. Tie deva daudz vairāk no sava laika, līdzekļiem un enerģijas un ieguva daudz vairāk pašapmierinājuma, piederības sajūtas, sasniegumu, cieņas un atzinības, kas savukārt kāpināja viņu aktivitāti. Kā aktivitāte, tā neaktivitāte darbojās spirālveidīgi, tikai viena uz augšu, otra uz leju. Vispozitīvāk un optimistiskāk par latviešiem jutās divi visaktīvākie intervēto grupas locekļi, bet mazākā mērā viņiem līdzinājās citi intervētie, kuri bija aktīvi un pildīja atbildīgus pienākumus.

Aktīvie šai grupā bija 57 un 40 gadus veci un atbildīgos amatos jau kopš 20 un 30 gadu vecuma, sākumā savā vietējā sabiedrībā, vēlāk arī plašākās latviešu sabiedrības mērogā. Viņi izjuta atbildību pret savu tautu un pienākumu strādāt, lai nodrošinātu tās pastāvēšanu nākotnē. Lai gan šie cilvēki latviešu sabiedriskajam darbam veltīja gandrīz visu savu brīvo laiku un daudz materiālo līdzekļu, viņi to neuzskatīja par uzpurēšanos. Gluži pretēji, viņi skaidri apzinājās, ko šī darbība viņiem dod, kādas vajadzības apmierina un kā viņu dzīves kļūst caur to bagātākas. Viņi uzskatīja latviskās identitātes saglabāšanu un latviskās aktivitātes kā pašmērķus, vērtīgus būtiski, nevis tikai kā līdzekļus citu mērķu sasniegšanai. Lai gan Latvijas brīvība un latviešu pašnoteikšanas tiesības viņiem bija tikpat svarīgas, pat svarīgākas kā pārējiem intervētajiem, to iegūšana nebija priekšnoteikums viņu darbībai. Respektīvi, viņi nevaicāja, vai tas, ko mēs darām, ir to vērts, ja nav drošs, ka Latvija būs brīva, latvieši saglabās savu identitāti, izdzīvos, pastāvēs. Viņi dzīvoja pilnīgu un vērtīgu latvisko dzīvi tagadnē,

neprasidami garantijas no nākotnes.

Pie latviešu sabiedrības viņus saistīja pašu dziļi izjustā latviskā identitāte. Viņiem darbība nāca dabīgi, jo tie jutās, ka kā latvieši tie citādi nemaz nevar dzīvot. Pie latviešiem viņus saistīja arī mīlestība pret latvisko un vēlēšanās, lai tas neizzustu, piederības, drošības un stabilitātes sajūta, ko tie guva, perspektīva uz sevi ne tikai kā uz individuālu būtni, bet kā daļu no kaut kā lielāka, no savas tautas, un kā svarīgu locekli paaudžu virknē, kam jāsaista iepriekšējā paaudze ar nākošo un jādod tālāk saņemtais latviskais mantojums. Viņus saistīja arī iespēja paveikt kaut ko svarīgu, uzsākt kaut ko jaunu, justies kompetentiem un spējīgiem pozitīvi ietekmēt citus un to, kas notiek latviešu sabiedrībā. Viņi priecājās par paveikto un labprāt uzņēmās jaunus izaicinājumus, ko piedāvā sabiedriskais darbs. Tie neizjuta ilgstošu rūgtumu par neveiksmēm, neuzņēma kritiku savam darbam kā personīgu apvainojumu, prata izvērtēt negativisma avotus un iespējamās cēloņus un, neprasot nekādas garantijas, raudzījās ar optimismu nākotnē. Izņemot savu profesionālo organizāciju ietvaros, tie brīvajā laikā ar svešautiešiem nesatikās tikpat kā nemaz, lai gan jutās labi to sabiedrībā un varētu dzīvot pilnvērtīgu dzīvi arī bez latviešu sabiedrības, ja tā nebūtu pieejama.

Latviešu sabiedrībā viņiem nepatika sadalīšanās grupās un savstarpējā apkarošana, nesadarbība, aizdomība, neuzticība, neiecietība, tendence redzēt cilvēkus un notikumus tikai no viena, savtīga viedokļa, amatpersonas, kuras ar ilgstošu turēšanos amatos samazina sabiedrības vitalitāti un darbinieki, kuri savu darbu dara apātiski un pavirši. Viņus no latviešu sabiedrības reizēm atsvešina konservatīvisms, bailes no pārmaiņām, izteikts radošā trūkums, kas padara aktivitātes nepiemērotas nākošajām paaudzēm. Tie domā, ka sabiedrībai ir jāspēj dot kaut ko vērtīgu, jārada dažādība nodarbībās, jāpiedāvā kaut kas visu prasībām, lai tā spētu savus locekļus paturēt un piesaistīt.

Šīs intervijas liek domāt, ka cilvēku personālitate mijiedarbībā ar latviešu sabiedrības īpašībām un mītnes zemes radīto situāciju ietekmē aktivitātes līmeni un nosaka vai cilvēks jutīsies latviešu sabiedrības saistīts jeb atraidīts. Katrs cilvēks uztver notikumus savādāk, katram cilvēkam arī ir savādākas tieksmes un prasības, tāpēc ir iespējams, ka latviešu sabiedriskās aktivitātes negatīvie aspekti var vieglāk aizbaidīt tos, kam ir mazāk spēka, pašapziņas, sabiedrisko māku un vēlēšanās būt sabiedrībā, sasniegt, iegūt citu apbrīnu un atzinību. Neskatoties uz individuālajām atšķirībām, liekas, ka droši varam teikt,

ka latviešu sabiedrībā ir daudz negativisma, nesaudzības pret dažādiem cilvēkiem un dažādiem uzskatiem, augstas prasības un daudz kritikas pret sabiedriskiem darbiniekiem jeb sabiedrībā aktīvajiem un maz atbalsta, sadarbības un savstarpējas tolerances un izpalīdzības. Par daudz reti strādā ar prieku un par daudz reti atrodama izpratne par to, kāda privilēģija ir spēja darboties un piedalīties tādā grupā, kāda ir latviešu sabiedrība.

Latviešu sabiedrībai ir potenciāls saviem piederīgajiem dot to, kā bieži trūkst šīnīs laikos – saites ar citiem sev līdzīgiem, ilgstošu, stabīlu un paredzamu grupu, kuru kopā tura kopīgas saknes un kopīga vēlēšanās saglabāt savu latvietību. Līdz ar to, latviešu sabiedrības locekļi var gūt svarīgu atbalstu savas emocionālās jeb mentālās veselības saglabāšanā, jo piederība un līdzdalība stabīlās atbalstošās grupās palīdz novērst daudzas problēmas, ko rada mūsdienu dzīve. Bez tam, iesaistīšanās latviešu sabiedrībā spēj sniegt arī mērķus, kas ir pārāki par paša materiālo labklājību, ideālus, kādu ir maz mūsu ikdienas dzīvē. Darbošanās latviešu sabiedrībā spēj sniegt sasniegumu, kompetences sajūtu, apmierināt prasības paveikt, iegūt atzinību, drošību, tuvību un sirsnību, ko var būt neiespējami iegūt ikdienas dzīvē. Taču tas ir iespējams tikai toreiz, ja latviešu sabiedrības locekļi apzinās, cik svarīga un tai pašā laikā vāra un viegli iznīcināma šī sabiedrība ir, jo tā var pastāvēt tikai par tik, par cik cilvēki piedalās tās formālajā, organizētajā dzīvē. Neviena grupa jeb sabiedrība nevar pastāvēt bez formālām organizācijām, institūtiem, jo bez tiem nevar rasties kolektīva, paredzama pieredze, kas ir nepieciešama, lai grupas locekļiem būtu „mēs” sajūta. Tā tad, lai mēs varētu pastāvēt, mums ir jārod kopīga pieredze, kopīga mācīšanās, lietas, ko mēs visi zinām un esam izjutuši un darijuši, cilvēki, ko mēs pazīstam un kas pazīst mūs. Šis ir tas latviešu sabiedrības potenciāls, privilēģija, ko mēs neizmantojam apzinīgi nedarbojoties, lai vairotu pozitīvo latviešu sabiedrībā. To var izdarīt, un daudzi no mums to apzinās un iegūst neaprauktāmi daudz, bagātina savas dzīves, mācās un sasniedz latviešu sabiedrībā to, ko tie nekad nevarētu dzīvojot tikai sev. Bet lai latviešu sabiedrība būtu spēcīga un daudzpusīga, tai ir nepieciešams saistīt vairāk un dažādus latviešus, kuri piedalās dažādās aktivitātēs un dažādos aktivitātes līmeņos. Tāpēc arī būtu nepieciešami sistemātiski iepazīties ar to, ko sabiedrība var savā darbībā mainīt, jeb vēl fundamentālāk, mainīt savos ieskatos par to, kas palīdz un kas kaitē tās pastāvēšanai.

NOVĒLAM
VISIEM LASĪTĀJIEM
PRIECĪGUS ZIEMASSVĒTKUS
UN
LAIMĪGU JAUNO GADU.

1983. gadā turpiniet sūtīt rakstus, vēstules, kartiņas, fotogrāfijas, naudu utt.

KARAKASAS PRIEVĪTE

Apmēram 1972. gadā Auseklis Pērkons no Toronto atbrauca uz Venecuēlu darba lietās. Pateicoties viņa uzņēmībai un latviskam garam, viņš mudināja mūsu Karakasas jauniešus (esam kādi 35) nodibināt deju grupu.

Iesākumā bijām apmēram 10 dejotāji, kuriem Auseklis iemācīja lielu krājumu tautas deju. Pēc neilga laika viņš atgriezās Toronto un deju grupa palika Guntara Geduļa vadībā. Dejotāju skaits pieauga – līdz 12. Guntars iemācīja vēl pāris dejas, bet arī viņš pēc neilga laika atstāja vadību.

To uzņēmās divi mūsu grupas dejotāji, kuri paši devoja līdz – Helēna Lībiete un Arvīds Foldāts. Toreiz sapņojām par piedalīšanos dziesmu svētkos, bet, diemžēl, neiznāca. Uzstājāmie Ungāru namā, latviešu draudzes tirdziņos un vēl citās izrādēs.

Jaunieši sāka iestāties universitātē un deju grupa samazinājās uz 9 dejotājiem. Vadība pārgāja Ernesta Foldāta rokās. Atkal piedalījāmie dažādos uzvedumos, starp tiem Jūrmalas klubā „Puerto Azul” (tur bija briesmīgs karstums, tik drausmīgs, ka viena dejotāja pagība uz skatuves) un vienreiz lielākajā Karakasas zālē „Poliedro”, kopā ar citu tautu grupām.

Vēlāk studenti šķīrās no deju grupas, lai nodarbotos tikai ar mācībām, bet iestājās jauni dejotāji un kopā bijām atkal 12. No tiem tikai divi bija palikuši no pirmajiem iesācējiem. Reiz dejojām Itāļu klubā.

Tad 1982. gada aprīlī Zīgis Miezītis atbrauca pie mums un iemācīja mums vairākas jaunas dejas, bet, diemžēl, viņš varēja te palikt tikai trīs dienas.

Vēlāk uzstājāmie vairākos etnisko grupu klubos, kā piemēram, Spāņu un portugāļu klubā. Jūnijā piedalījāmie internacionālā folkloras festivālā, ko rīkoja televīzijai. Sacensībā palikām otrā vietā. Pieņēmām vārdu „Prieivite” – Danzas Letones. Ap to laiku mani ievēlēja par grupas vadītāju.

Oktoobrī atkal dejojām „Poliedro”, vienu deju, kuras choreografiju gatavoja mana māsa Māra. Cītīgi mācāmies, lai kādreiz piepildītos mūsu vēlēšanās – piedalīties dziesmu svētkos.

Laura Vītola

„Prieivites” patreizējie dejotāji. 1.r.nokr.: Astrīda Sadde, Vita Briede, Māra Vītola, Laura Vītola. 2.r.nokr.: Sandra Peplinski, Karīna Lībiete, Tatiana Sadde, Laura Gomez. 3.r.nokr.: Leo Peplinski, Aleksandrs Sadde, Vilis Vītols, Ričards Ozols un Kārlis Sadde.

„Prieivite” 1977. g. 11. jūnijā, kad pirmo reizi uzstājās ungāru festivālā. Aizmugurē, no kr.: Valdis Grīnšteins, Arvīds Foldāts, Oskars Sadde, Aleksandrs Sadde, Aleksandrs Blūmentāls, Ernests Foldāts. Priekšā, no kr.: Carolina Radicchi, Laura Vītola, Kristīne Vītola, Helēna Lībiete, Vita Briede un Ilze Blūmentāla.

ATKAL FESTIVĀLĀ

24. septembra vakarā, Pērkonītis atkal rībināja Pertas koncertzāli, piedaloties otrā „Shell Folkloric” festivālā Pertā.

Pēc pārbaudēm, ilgākas gaidīšanas un nervozēšanas, festivāla komiteja paziņoja, ka esam pieņemti šī gada uzvedumā.

Paģājušā gada Pērkonīša uzveduma sagatavotāja Andra Kīna jau laicīgi bija sastādījusi mūsu šī gada programmu – Jāņu diena, Jāņu diena.

Sākās mēģinājumi Brigitas Pluces un Jāņa Vucēna vadībā. Uzvedumā bija paredzēta arī dziedāšana, kur talkā nāca daudzi jauktā kora dalībnieki un citi Pērkonīša labvēļi. Savu palīdzību dažos mēģinājumos sniedza arī jauktā kora diriģente Vilma Roga.

Mūzikas pavadijumu izpildīja – Inta Burns (klavieres), Anita Rudaka (ģitāre), Anne Ganson (flauta), Stephanie Wager (oboe) un Benita Vārpiņa (trejdeksnis).

Uzvedums iesākās ar līgo dziesmām un tautas uznākšanu. Sekoja dejas Saules rotaļa (4 pāri), tad Palēciena dejas (4 pāri), atkal līgo dziesmas – kuru laikā Jānim uzlika ozollapu vainagu, un noslēdzās ar Taču Jāņu deju (8 meitenes, 4 zēni).

Festivāla vadītājs/režisors Gjermo Keis-Arenas (Guillermo Keys-Arenas) un direktise Margareta Mersera (Margaret Mercer) mūsu uzvedumu novērtēja atzinīgi un nolēma ar to noslēgt pirmās dienas programmu.

Starp skatītājiem pārpildītajā Pertas koncertzālē bija arī daudz latviešu. Dzirdējām labas atsauksmes, un ceram piedalīties atkal nākošā gadā.

Gita Balode

1.r. no kr.: Jānis Pelšs, Anna Pluce, Edgars Geidāns, Julia Ziembinski, Seans Hūlihans. 2.r. no kr.: Anita Rudaka, Lolita Ziembinski, Benita Vārpiņa, Gita Balode, Lauma Cīrule, Brigita Pluce. 3.r. no kr.: Jānis Vucēns, Inta Burns, Māra Pelša, Selga Ešota.

PERTAS NODAĻAS VALDE

L.J.A.A. Pertas nodaļas valdē 1982./83. darbības gadam darbosies

priekšsēdis – Jānis Pelšs
 vicepriekšsēde – Gita Balode
 sekretāre – Andra Kīna
 kasiere – Māra Pelša
 biedrziņi – Brigita Pluce un Andrejs Lanskis.

Vēstules sūtāmas

Jānim Pelšam
 40 Blencowe St
 West Leederville, WA 6007;
 tel.: (09) 381-6297.

3. LJAA kongresa pārstāve Pertā – Andra Kīna.

6. VLJK pārstāvji Pertā – Andra un Imants Kīni.

„Jāņu diena, Jāņu diena” uzveduma dalībnieki.

STABURADZES AUSTRĀLIJĀ

Staburadzes Austrālijas turneja beigusies. Atvadas pateiktas, asaras noraudātas, jo šoreiz zinājām, ka nākošā satikšanās nebūs tik drīza.

Jautājot ciemiņiem, kā gāja ar turneju un kas vairāk liks padomāt par notikumiem katrā pilsētā, dabūju dažādākas atbildes. Šeit ir kopsavilkums.

Skatītāji Brisbanē 107, Sidnejā 300, Adelaidē 200, Auklandē 70 un Melburnā 400.

Brisbane paliks atmiņā ar visatsaucīgāko publiku, Sidneja ar vislabāko skaņu sistēmu, Adelaide ar savu draudzību un, Adelaides apstākļos, lielo klausītāju skaitu, un Melburna kā radu pilsētu, jo vairākiem dalībniekiem bija daudz jo daudzi radi Melburnā.

Žēl, ka, tādu gabalu braucot, Austrālijas latvieši un sevišķi jaunieši dažās pilsētās, neatrada laiku atnākt paklausīties un satikt ciemiņus.

— EM —

Staburadzes dzied Sidnejā. No kr.: Māra Zommere, Andra Zommere, Diāna Chism, Ausma Līdace un Bill Chism.

VĒSTULE NO MIČIGANAS

Andra Zommere

Rietummičiganas universitātes pilna laika latviešu studiju programmas otrais mācību gads jau pilnā sparā. Šogad sabraukuši deviņpadsmit studentu no visām Amerikas malām, no Kanadas, no Anglijas un no Vācijas. Divus mēnešus kopā dzīvojam Latviešu studiju centrā un esam pieraduši gan pie mācībām, gan pie priekiem.

Latviešu studiju programma ir daļa no Rietummičiganas universitātes lingvistikas fakultātes. Par sekmīgu programmas nobeigšanu saņemam „minor” gradu latviešu valodā. Mēs, kas neesam beiguši studijas, tad studēsim tālāk katrs savā fakultātē.

Kursu ir daudz un dažādi. Mācāmies lingvistiku, fonoloģiju, latviešu literātūru, latviešu vēsturi un latviešu gramatiku. Rītos un pēcpusdienās esam stundās un vakaros parasti mācāmies. Programmas mācību spēki ir Anda Libere, Dr. Lalita

Muižniece un Dr. Jānis Peniķis. Dr. Muižniece ir no Kalamazū un Anda Libere no Toronto. Dr. Peniķis brauc pie mums no divu stundu attālās Indianas.

Apmēram reizi nedēļā studiju centrā notiek semināri. Rudens semestra semināru virkne saucas „Etnoloģija I”. No dažādām pilsētām brauc viesu lektori. Līdz šim lektori Budrēvics, Grīns, Kaugara, Linauts un Sildegis stāstījuši par latviešu mākslu, ornamentiku, rotām un tautas tērpiem. Semināros piedalās vietējie Kalamazū latvieši, kā arī mēs paši studenti.

Studiju centra būvdarbi gandrīz paveikti. Vienīgi atlicis nobeigt bibliotēku, kura būs gatava 18. novembrī, un viens dzīvojamais gaitenis ar potenciālām astoņām guļamistabām apakšējā stāvā. Centra ārpuses izdaiļošana lēnām progresējas ar talkām pāris reizes nedēļā. Talkās rokam bedres, stiepjām akmeņus, stādam ozolus, liepas, priedes un egles un pavasara puķu sīpolus. Pāris priedes un egles ir no Latvijas sēklām izaudzētas. Kad atbraucām septembra sākumā, apkārtne bija vienās akmeņu un zemes kaudzēs. Tagad jau uzdīgusi zaļa zāle, un šur tur sastādīti koki un krūmi.

Dzīvošana Latviešu studiju centrā ir piedzīvojumiem bagāta. Mūsu telpās skan tikai latviešu valoda, par ko esam ļoti lepnī! Pavadām daudz vakaru pie kamīna stundām ilgi

III L.J.A.A. KONGRESS

Tie, kas piedalījās II kongresā, šī gada septembrī, Robertsonā jau zinās, ka nākošā gada maijā Jaunatnes dienas nenotiks. Bet vai tie, kas nepiedalījās, zina, kas to vietā būs?

Rīcības komitejas vārdā ziņojam pasaulei, ka jāgatavojas uz

III L.J.A.A. KONGRESU.

To rīkos „Roseworthy” lauksaimniecības koledžā, 50km attālumā uz ziemeļiem no Adelaides, 1983. gadā no 19. līdz 23. maijam.

Sikāku informāciju izsludināsim vēlāk, bet kā īsu ievadu, iepazīstināsim jūs ar mūsu apdāvinātiem rīcības komitejas locekļiem. Varat būt droši, ka kongresa organizēšana ir spējīgās rokās. Komitejas sastāvs ir šāds: priekšsēde – Maruta Šmite, kasiere – Ingrīda Lūse, sekretāre – Ilze Radziņa, komitejas locekļi – Zinta Zvaigzne, Karīna Ozoliņa-Ozola, Irēne Krūmiņa, Valdis Jaudzems un Pēteris Dārziņš.

3. LJAA kongresa rīcības komiteja. 1.r. no kr.: Maruta Šmita, Zinta Zvaigzne, Valdis Jaudzems. 2.r. no kr.: Irēne Krūmiņa, Ingrīda Lūse, Ilze Radziņa, Karīna Ozoliņa-Ozola.

ADELAIDES NODAĻAS VALDE

LJAA Adelaides nodaļas valde 1982./83. darbības gadam. 1.r. no kr.: Kārlis Rumpe, Debija Kapele, Viktors Medenis. 2.r. no kr.: Ričards Šmits, Dāvids Dārziņš (priekšsēdis) un Ilmārs Līdums.

LJAA Adelaides nodaļas revīzijas komisija 1982./83. darbības gadam. No kr.: Valdis Jaudzems, Gunta Zvaigzne, Ingrīda Lūse.

DAUGAVIEŠI/SAKTA BALARATĀ

Sestdien, 1982. g. 2. oktobrī kopā ar draugiem devāties pie tautiešiem Balaratā, jo bijām ielūgti uzstāties Balaratas ev. lut. draudzes ballē.

Sarīkojumam bija sarunātas telpas Balaratas airētāju klubā – ēka, kas izbūvēta virs Vendovrī ezera. Balli ievadīja bazārs un programmas daļa, kurā piedalījās mūsu kopa un Balaratas vīru koris. Vispirms nodejojām Ķekatnieku, Jandālu un Ačkupu. Jau pirmajā dejā mūsu puīši uzgāja, ka zāles deļu grīda labi klauz, un to arī izmantoja, vajadzīgos brīžos ar sparpu piesitot kājas, kas uzjautrināja gan pašus deļotājus, gan skatītājus. Pēc mūsu pirmajām dejām uzstājās vīru koris, nodziedot četras dziesmas. Programmas daļu nobeidzām ar Trīspāru kamoliņu un Palēcienu. Publika bija ļoti atsaucīga un kā dziedātājiem, tā deļotājiem bija jāatkārto daļa priekšnesuma.

Šoreiz dejas uz klavierēm pavadīja mūsu kopas jaunais dalībnieks Edgars Vegners. Nāk prātā Piecišu skečs . . . „mēģinājums piektdien, uzvedums sestdien”, jo Edgars saņēma notis tikai īsu laiku pirms beidzamā mēģinājuma.

Jāatzīstas, ka bijām nepacietīgi gaidījuši uz šo sarīkojumu, un nebijām vīlušies. Ņemot vērā mazo latviešu skaitu Balaratā, sarīkojums bija labi apmeklēts un visi galdi aizņemti. Par mūsu labklājību gādāja rīkotāji, pasniedzot uzkožamos un kafiju pirms balles sākuma un vēlāk vakariņas un atspirdzinājumus. Dejošana bija pie melburniešiem labi pazīstamā G.Šulca vadītā orķestra – The Continentals. Vakars bija jautrs un pavadījām laiku deļojot tā, ka pat orķestra atpūtas brīži likās par gariem, un spēlējām paši savas līdzpaņemtās kasetes. Kaut rīkotāji

atļāva ballei turpināties ilgāk, nekā paredzēts, vakars likās īss.

Lai varētu iepazīties ar Balaratu un apkārtni un nebūtu jāmēro garais ceļš mājās, pārgulējām viesnīcā.

Nākamā rītā aizbraucām uz Vendovrī ezeru pabarot gulbjus. Kārļa Aleksējeva iegādātā svaigā, siltā maize ātri pazuda – nezinu, kas dabūja vairāk – gulbji, vai tie deļotāji, kas nebija paspējuši viesnīcā paēst brokastis.

Iecerētais kuģiša brauciens nesanāca, bet bijām spiesti pakavēties ezera malā, kamēr Māris Vagars salaboja saplīsušo mašīnas ūdens cauruli. Sākām pastaigāties pa blakus esošo Botānisko dārzu, bet līdzī paņemtā bumba radīja lielāku interesi, un atgriezāmies ezera malā.

Ap pusdivpadsmitiem nācās atvadīties no mūsu Balaratas draugiem, jo bijām nolēmuši pusdienas paēst Bungal dambja parkā un pa ceļam vēl uzbraukt Buninjong kalnā un apskatīt Lal-Lal ūdenskritumu.

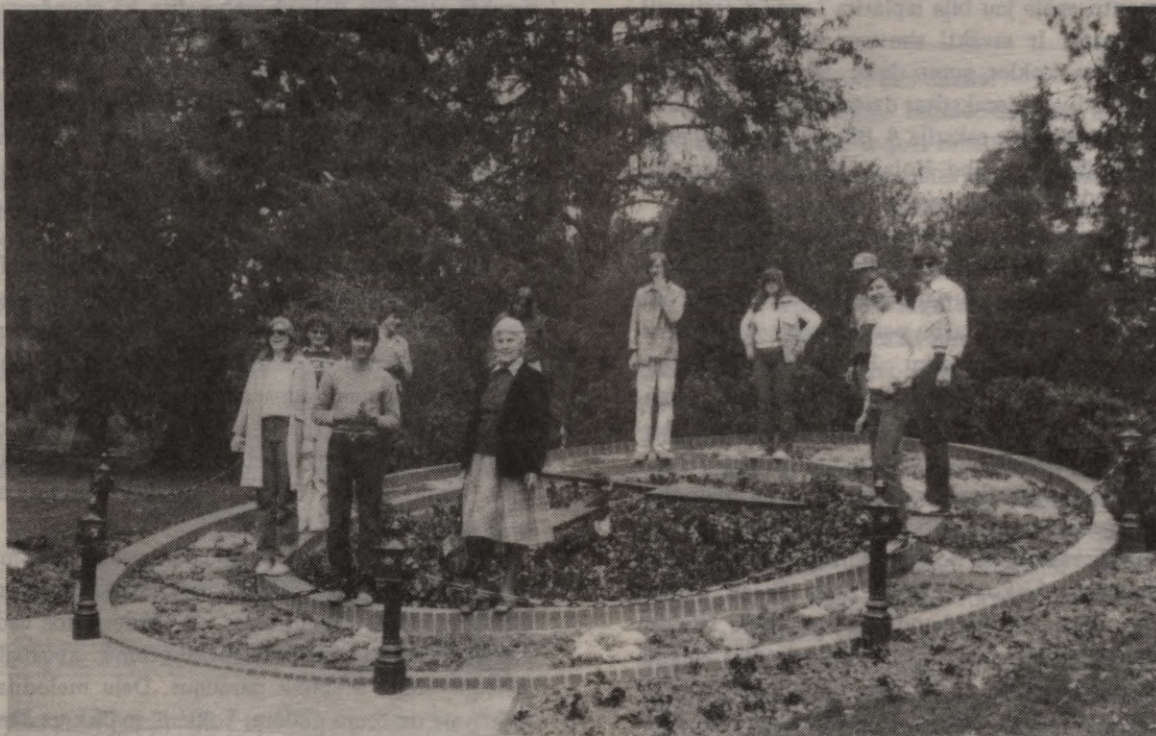
Tālāk par Lal-Lal ūdenskritumu netikām, jo pagāja laiciņš nokāpt lejā pa kalnu pie ūdenskrituma un bijām izsalkuši.

Anda Aleksējeva, Gunta Vagara, Māris un Saša Grimms atgriezās pirmie laukumā, kur bija ierīkoti uguns kuri, un uzņēmās gatavot pusdienas. Saša gādāja par malku, Māris par cepšanu, Anda par salātiem un Gunta par ēdienu un trauku sagādi un sakārtošanu.

Pusdienas bija pamatīgas, jo visi bija kaut ko paņēmuši līdzī kopīgam azaidam. Drīzi cepās gaļa, desas, kotletes, sēnes, sīpoli un ananāss, kā arī bija sagatavoti kāpostu, kartupeļu un tomātu un gurķu salāti. Pusdienu sagatavošanu traucēja vējš, kas bija sacēlies pa to laiku, kamēr apskatījām ūdenskritumu, un ik pa laikam kādam bija jāriekšo noķert kādu aizpūstu mantu.

Paēduši un uzslavējuši saimniekus, vēl kādu laiku pavadījām kopā spēlējot dažādas bumbas spēles, līdz pienāca laiks atvadīties un doties mājās.

Gunta

Daugavieši/Sakta Balaratas botāniskā dārzā pie (uz?) pulksteņa. No kr.: Ieva Ozoliņa, Gunta Vagare, Valdis Vagars, Edgars Vegners, V. Vagara kundze, Anda Aleksējeva, Valdis Priekūns, Karina Vegnere, Roberts Blāķis, Kārlis Aleksējevs un Ēriks Blāķis.

LATVIEŠU TAUTAS DEJU MELODIJAS

Harijs Saukants

Referāts nolasīts 1977. g. 30. aprīlī, Mineapolē, „Pērkonīša” 25 gadu pastāvēšanas svinībās

Apskatīšu tādu pavisam īpatnu tautas deju mūzikas mākslu jeb žanru, kas ir ļoti maz pētīts, ka pat nedaudzie vērtīgie Andreja Jurjāna secinājumi par latviešu dejas nacionālo savdabību nav tālāk attīstīti ne Jurjāna ne arī citu folkloristu darbos.

Pavisam īsos vilcienos mēģināšu pieskarties temata sadalījumiem:

1. Ar konkrētiem materiāliem parādīt latviešu tautas dejas mūzikas māksliniecisko bagātību un daudzveidību,
2. Atklāt internacionālo un nacionālo elementu iespaidu šajā mūzikā un tās avotos,
3. Parādīt latviešu tautas deju melodiju nacionālās, intonatīvās un ritiskās īpašības.

Lai gan latviešu tautas deju mūzika ieņem nozīmīgu vietu mūzikas mākslā un latviešu tautas dzīvē, tad tomēr trūkst deju mūzikas pētījumu. Nav arī pat atrodamī mūzikas zinātniskā literatūrā pat vienkāršu ritmu uzskaitījumi. Nav analizēti ne dejas intonatīvie elementi, ne to avoti. Nav arī izvirzīta aizgūvumu problēma.

Lai varētu labāk izprast latviešu tautas deju mūzikas bagātību un īpatnības ir mazliet jāpieskaras tās vēsturiskajai aizgūgurei.

Mums visiem zināms, ka pēdējo divu gadsimtu laikā latviešu tautas dejām ir nozīmīga vieta latviešu tautas mūzikālā daiļradē. Latviešu tautas dainas liecina, ka tautas mūzicēšana un seno instrumentu spēle jau bija izplatīta Latvijas teritorijā pavisam sirmā senatnē. Ir savākti simtiem deju melodiju, ir pierakstītas gan vijoles, kokles, somu dūdu, āžraga un stabules melodijas. Ir arī melodijas, pierakstītas dziedājumiem. Par senajiem tautas instrumentiem jau rakstīja A. Bīlenšteins savā lielajā kapitāldarbā *Die Holzbauten und Holzgeräte der Letten*, kas izdota Pēterburgā 1907. un 1918. gadā.

Pirmais publicētais darbs par latviešu tautas instrumentiem bija Andreja Jurjāna *Latvju tautas mūzikas materiāli* 4. burtiņca, kas izdota Rīgā, 1912. g. Jurjānu Andrejs savu mērķi bija nospraudis uzrakstīt izsmēlošu darbu par latviešu tautas instrumentiem un instrumentālo mūziku. Pie kokles melodijas parauga Jurjāns sacīja: „Par kokli un citiem tautas instrumentiem būs runāts plašāk īpašā nodaļā.” Tomēr šo nodomu Jurjāns nespēja piepildīt.

Jurjāna materiālos apskatītas pavisam 123 deju melodijas un daudzām pat pievienots choreografiskais apraksts. Viņa krājumam ir liela kultūrvēsturiska nozīme. Pirmo reizi tas publicēja dejas Sudmalīņas, Ačikops, Gatves dejas, Garais dancis, Zaģļu kadriļa, un citas. Tie ir skaņdarbi, kas veido latviešu instrumentālās mākslas pamatdaļu. Dejas arī ievietotas zināmā kārtībā, kā četrpāru (kadriļas), grupu dejas un aplū dejas. Ir arī ievietoti aizgūvumi no slavu mūzikas, bet nav parādīti vācu mūzikas aizgūvumi.

Tad nākošais mums labi pazīstamais izdevums parādās J. Rinkas un J. Oša sastādītais krājums *Latvju tautas dejas*

1936.–1938. g. Autoru sīki izstrādātie choreografiskie apraksti ir ļoti nozīmīgi, bet nav varēts pilnīgi izskaidrot deju rašanos un saistību ar citu tautu dejām.

Īpašu uzmanību pelna komponista un folklorista E. Melngaiļa krājums *Latviešu dancis* (izdots 1949. g.). Tanī ir ietverti materiāli, kas agrāk nebija publicēti, kolorita ziņā reti sastopami paraugi, ko var uzskatīt par īstiem latviešu mūzikas dārgumiem.

Lai gan Melngailis apraksta kokļu, somu dūdu, āžraga, stabules un taures melodijas, pieminot arī latgaliešu un lībiešu dejas, tad tomēr viņa krājumā nav atzīmēti aizgūvumi.

Latviešu tautas radošā fantāzija ir izpaudusies ne tikai tautas dziesmās vien, bet arī deju melodijās ar senajiem tautas instrumentiem un vijoli. Deju melodijās vijolei manāma pieskaņa Rietumeiropas dejām ar aizgūtiem ritmiem, intonācijām, struktūras normām un pat harmoniskā domāšanā. Tas radies no sava laika politiskiem un sabiedriskiem vēsturiskiem apstākļiem, ko veicinājuši vācu, franču, angļu, čehu, poļu, krievu un ukraiņu deju izplatīšanās Latvijā. Lai nepārprastu, ka mūsu dejas būtu cēlušās vai jaukušās ar Rietumeiropas un citām dejām ir jāiedziļinājas to ritmos, intonācijās un izpildījumos. Arī pēc Jurjāna *Materiāliem* pagājušā gadu simtenī tiešie aizgūvumi ir bijuši ļoti maz.

Deju nosaukumi agrākos laikos pārņemti no vācu un krievu muižnieku dejām, bet vēlākā laikā daudzām dejām ir pamatā attiecīgo deju choreografija, kā piemēram, Sudmalīņas, Gatves dejas, Sešdancis un citi.

Latviešu tautas deju mūzikas intonatīvam pamatam raksturīga ir plaša intonatīvo slāņu aplītuda, dažādība no vienas puses, bet no otras puses ir apbrīnojama tendence tuvināties, saplūst. Deju intonatīvie slāņi veidojušies, pamatojoties uz seno tautas instrumentu mūzikas, vijoles melodiju un dziesmu intonācijām.

Precīzi nav noskaidrots, kad latviešu sadzīvē ieviesusies vijole. 16. gadu simtenī Livonijas laikos dažādos rakstos tikai piemin somu dūdas. Simts gadu vēlāk vēl vijoli nepiemin, bet jau 18. g.s. Latvijā parādās tautas vijolnieki. Ir īpatni, ka A. Jurjāns oriģināllatskaņojumos dzirdējis tikai kokles melodijas un pat skaņdarbi āžragam un stabulei esot nodziedāti vai nospēlēti uz vijoles. A. Jurjāns raksta: „Senie latvju mūzikas rīki netiek vairs tautā lietoti. To vietu ieņēmusi vijole, harmonika un beidzamā laikā arī tautas cītēre . . .”

Lai nebūtu jāieiet pārāk dziļi tautas deju melodiju atskaņojumos, uzskaitīšu tikai dažus piemērus no seniem tautas instrumentiem. Divdesmitos un trīsdesmitos gados Melngailis pierakstījis Kurzemes dienvidrietumu apgabalos ap simts instrumentālās mūzikas paraugus. Deju melodijas galvenokārt atskaņoja uz somu dūdām, koklēm, mazāk uz āžraga un taures.

Dažos piemēros, kā Diždancī, melodija atrodas reizēm augšējā, reizēm vidējā balsī. Te kokles melodijā uzmanība pievērsta faktūras daudzveidībai. Uz līdzena astoņdaļņu ritma

bieži atkārtotu tonika un dominantes akrodu fonā iezīmējas nesarežģīta tautas dejas melodija

«Diždancis», «Latv. dancis», 195

Ievads

A

B.

C. Beigas

Citās kokles melodijās sastopams daudz balsīgs izpildīšanas veids – melodija augšējā balsī un akordu pavadījums izdalīts pa vajājām taksdaļām. Kā labs piemērs ir Vadža dancis

«Latv. dancis», 191

Pēc mūzikas rakstura un izpildīšanas veida liekas, ka Vadža dancis atskaņojams lēnāk nekā Diždancis.

Pēc noteiktības pakāpes deju melodijas var iedalīt divās grupās –

1. melodijas, kas domātas tikai vienam instrumentam,
2. melodijas vairākiem instrumentiem.

Pirmās var pazīt pēc izpildīšanas veida, reģistra un daļēji arī pēc ritmiskā zīmējuma. Šai grupai pieder kokles un somu dūdas.

Īpatnā piemērā tas ir saīsināti punktēts un, jo sevišķi, apvērsti punktēts (klibojošs) ritms, kā piemēram, Apašdancis

«Apašdancis», «Latv. dancis», 318

Somu dūdu melodijas var pazīt pēc daudzkreiz atkārtotām humoristiskām untumainām intonācijām. Āžraga melodijas sadzīvē nav daudz lietotas kā deju pavadījumi. Jurjāns savos *Materiālos* piemin, ka āžraga melodijas spēlētas ganiem jāgot piegulā, dzenot lopus ganībās vai ganiem sasaucoties. Āžraga melodiju jauktais taktsmērs liecina melodiju nepiemērotību dejai. Daļai no āžraga melodijām tomēr piemīt dejas ritms, bet nav zināms vai pie to skaņām dejots vai iets rotālas.

Tālāk salīdzināsim stabu melodijas, kas sastāv no lejpulsiņošām lauztām tercām, uz āžraga dominē it kā soļu kustība un somu dūdām punktēts ritms un priekšskani, un uz kokles ganu dziesmas visbrīvākā variantā – akordisks uzbūves izklāsts.

«Latv. dancis», 319, 321, 330, 355

Stabula

Buharags

utt.

Dūdas (Soms)

utt.

Kokle

Šāda veida piemēru ir ļoti daudz.

Sacerēto melodiju radniecība šiem instrumentiem un to melodiskie varianti ir ļoti raksturīga, varētu pat teikt, tipiska latviešu tautas instrumentālās mūzikas īpašība.

Vijoles melodijas tomēr latviešu tautas deju mūzikā ieņem ievērojamu vietu un tās ir vispilnīgākie tautas instrumentālās mūzikas paraugi. Ja senāk dejoja pie seno instrumentu skaņām, tad šodien jau tās kļuvušas archaiskas (kā somu dūdas).

Tagad mēģina atdzīvināt senās mūzicēšanas formas, bet pilnīgi tas nav panākts. Pavadījumi tautas dejām uzrakstīti uz koklēm, kurām ir ļoti patīkama un maiga skaņa, bet to diapazons ir ļoti ierobežots. Šodien vijoles melodijas spēlē uz klavierēm, kas arī ir visizplatītākais mūzikas instruments tautas deju pavadīšanai. Lieto arī akordeonu pavadījumus.

Ja runā par vijoles melodijām, tad daudziem nav skaidrs jēdziens „vijoles melodijas”, domājot, ka dejas ir pavadītas tikai ar vijoli. Melngaila un Jurjāna pierakstītās „vijoles melodijās” apzīmētas vijoles melodijas, kas pēc rakstura un izpildīšanas veida arī tādas ir, lai gan nav zināms, kādiem instrumentiem tās sacerētas. Ja deju mūzikas vācējam deja nospēlēta uz vijoles, nevar būt pamats, ka tās var pieskaitīt tikai vijoles melodijai. Latviešu tautas vijoles melodijās, arī pēc Jurjāna uzskatiem, maz izpaužas nacionālā sadarbība, kas ne tikai mūsu tautā, bet arī citu tautu deju mūzikā ir ļoti sarežģīta un

maz izpētīta zinātnes problēma. Trūkst arī pētījumu par tautas deju mūzikas stilu. Nacionālo raksturu nosaka ne tikai nacionālā nokrāsa, bet arī savdabīgie ritmi un intonācijas.

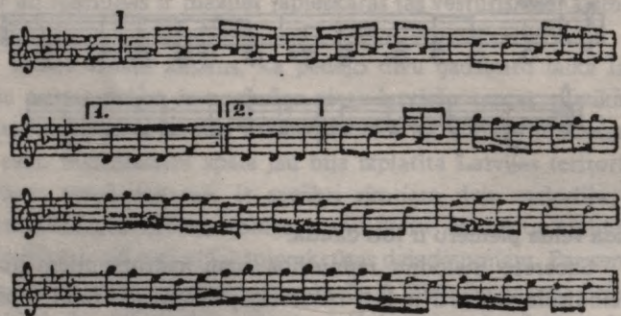
Latviešu tauta izveidojusi savu choreografiju jau dzimtbūšanas laiku zemnieku sadzīvē. Pēc Jurjāna domām viņa *Materiālu* 5. burtnīcā, tikai kādām desmit latviešu tautas dejām piemīt zināma nacionāla nokrāsa. Tām var pieskaitīt Sudmaļiņas, Ačikopu, Nabaga deju, Jandālu, Tūdaliņ tagadiņ un citas. Tomēr vadoties tikai no šīm dažām dejām ir grūti spriest par latviešu tautas mūzikas nacionālo savdabību. Jāņem vērā, ka latviešu tautas deju žanrs ir savijies ar Eiropas tautas deju īpatnībām jeb, pareizāk sakot, eiropizējies.

Tālāk piekāsimies latviešu tautas deju nacionālai nokrāsai. Lai gan Latvijas teritorija nav liela, tomēr novadu vēsturiskie apstākļi ir bijuši tādi, kas iespaidojuši deju īpatnības. Vācu muižniecības iespaids vērojams Kurzemē un Vidzemē, slavu ietekme Latgalē.

Tomēr visinteresantākais etniskais rajons laikam gan ir Kurzeme. Kur Vidzemē valda vienveidīgs stils, turpretim Kurzemē saskatāms novadu un pat atsevišķu ciemu stiliskas īpatnības. Alsunga ir īsta tautas instrumentālās mūzikas krātuve, kur neatkārtojama savdabība piemīt atkal Rucavas, Nicas un Bārtas dziedājamām dejām. Zināma krāsainība piemīt arī lībiešu deju mūzikai Sarabumbals. Ir ļoti interesanti pieminēt, ka Latgales deju melodijas daudzumā pārsniedz Kurzemi un Vidzemi, bet nav tik krāšņas. Tomēr vairākas Latgales melodijas saista uzmanību ar savu nokrāsu un formas nobeigtību. Labs piemērs ir polka Jaunlaiku dancis

«Jaunlaiku dancis»

«Latv. dancis», 54

Te ļoti stipri dzirdams slavisks, krievisks skanējums.

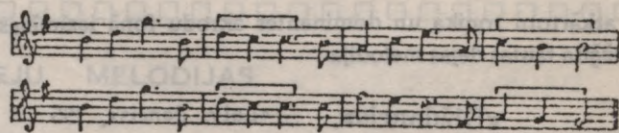
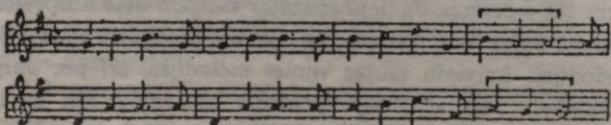
Tālāk īsumā jāpieskaras arī latviešu dejas nacionālam intonatīvam pamatam, atklājot tajā slavu, vācu un Rietumeiropas mūzikas elementus. Jāsaka, ka rietumeiropisko elementu jēdziens, attiecībā uz deju melodiju intonatīvo valodu ir visai miglains. Neskaidrs ir arī jautājums, kādi nacionālo mūzikas kultūru elementi pieskaitāmi Rietumeiropas deju mūzikai.

Vispirms mēģināsim salīdzināt latviešu un poļu tautas deju saistības. Latviešu tautas dejās ir polka, kas nonākusi caur Poliju un Rietumeiropu. Tā arī radušās dejas Tautas polka, Alsungietis, Gatves deja, Mugurdancis un citi.

Varētu arī neapšaubāmi domāt, ka poļu ietekmē radusies Likumu deja

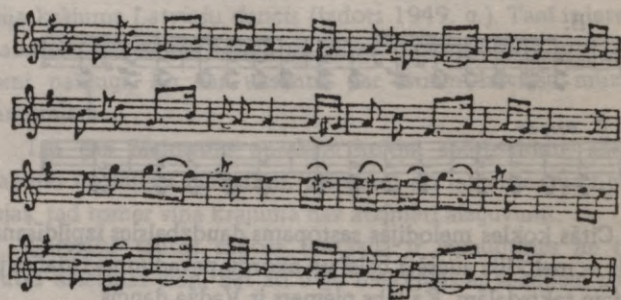
Likuma deja

«Dejosim latviski»

Šinī dejā ļoti nozīmīga ir mūzikālās domas attīstības veids jeb harmoniskās pulsācijas un kulminācijas sagatavojums – forma. Likumu dejas forma skaidri atgādina poļu melodijas krakovjaku Bieži konik

«Bieži konik»

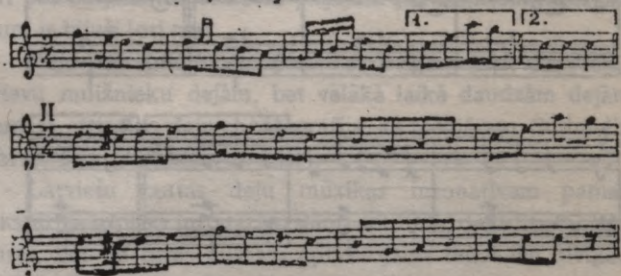

¹ Lipinski. *Muzyka do piesni polskich i ruskich. We Lwowe, 1833.*

Pārsteidzoša līdzība ir mūsu nacionālā skandarbā Ačikops salīdzinot to ar kādu poļu polku

«Piesni Ludu Polskiego» IV, 367
LTMM, V

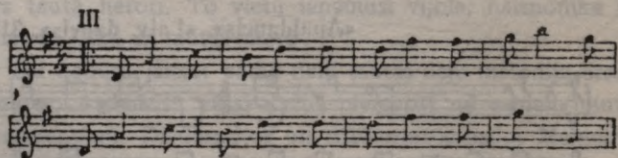
Poļu deja

¹ *Piesni Ludu Polskiego. O. Kolberg. Warszawa, Krakow, I—VI, 1857—1873.*

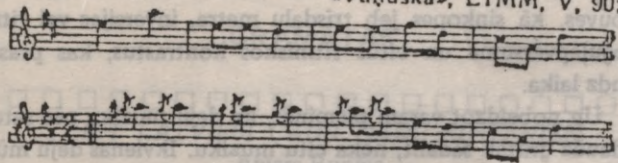
Tā varētu uzskaitīt vairākas dejas, kuras varētu salīdzināt ar poļu dejas mūzikas līdzībām, un tā arī nevarētu būt tikai nejaušība. Poļu krakovjaka līdzība ir dzirdama Tautas polkas trešā posmā

«Tautas polkas» trešais posms:

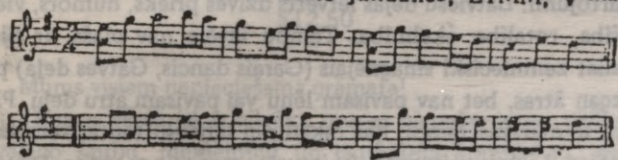

Ir īpatni, ka krievu instrumentālās melodijas nav saglabājušās tautas repertuārā, bet tās gan atstājušas noteiktu ietekmi uz vijolnieku variēšanas mākslu. Kā labs piemērs ir Vanuška un Vecais Jandāls.

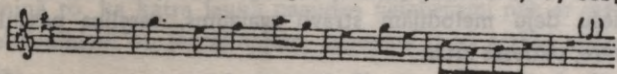
«Vaņuška», LTMM, V, 90;

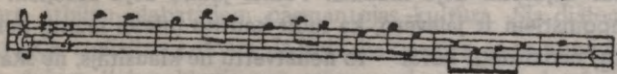
«Vecais jandalis», LTMM, V IIIa

«Bička jeb kazaks», LTMM, V, 18b;

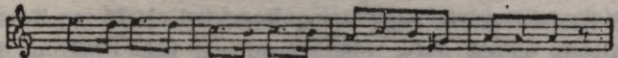
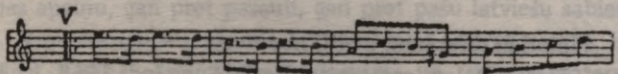
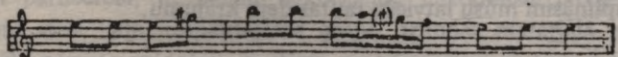
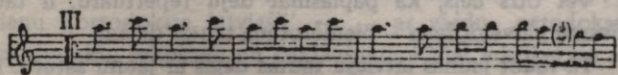

«Jandalis», LTMM, IV, 66a

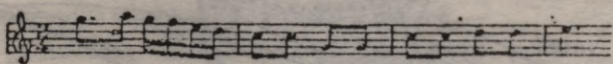
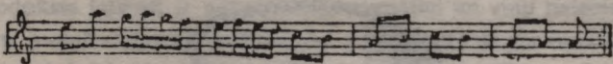
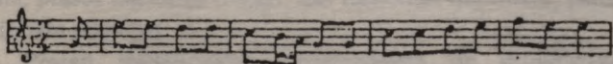
Jurjāna Materiālos parādās arī daži ukraiņu un krievu kazačoki, un to nu jāuzsver, ka latviešu dejai Krusta kazaks nav nekāda sakara ar Jurjāna minētiem kazačokiem. Ačikopa 3. un 5. posmā dzirdamas ukrainiskas deju pieskaņas, bet tomēr ir grūti noteikt, vai mūzika saistās ar ukraiņu melodijām.

«Ačikopa» trešajā un piektajā posmā: LTMM, V

Dažreiz ukraiņu un latviešu dejās vērojama ritma līdzība, kas liekas ir tikai nejaušība. Deja Zvejnieks ir stipri līdzīga pēc sava rakstura ukraiņu nacionālai mūzikai

«Zvejnieks», LTMM, V, 6a, 6b

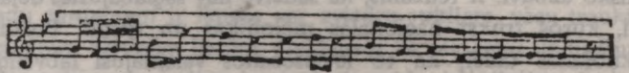
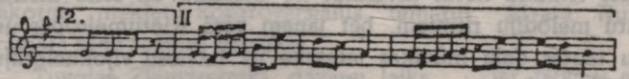
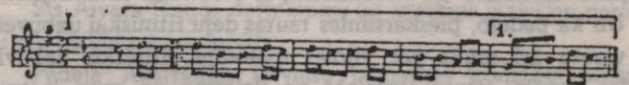

Liela loma arī ir bijusi latviešu deju intonatīvā stila veidošanā vācu deju mūzikai. Patiesībā dejas, kuras radušās Anglijā un caur Vāciju izplatījušās Kurzemē un Vidzemē, maz atšķiras no vācu dejām, kā Žīga, Ekusēze, Eņģelītis. Tās ar savu kopējo intonatīvo valodu veido Rietumeiropas deju stilu, kas ir bez noteiktas nacionālas piederības.

Dejā Saulīte intonācijas ir līdzīgas ar vācu dejām

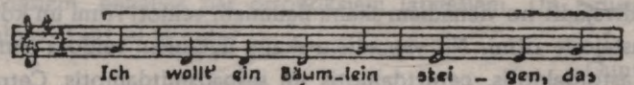
«Saulīte»

«Dejosim latviski»

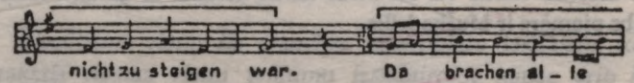

un salīdzinot vācu Ich wollt' ein Bäumlein steigen ar Saulīti var atrast intonatīvu radniecību

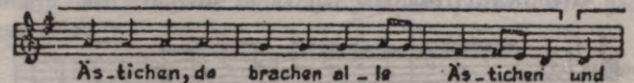
«Ich wollt' ein Bäumlein steigen»

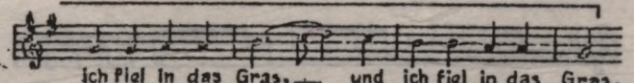
Ich wollt' ein Bäum-lein stei - gen, das

nicht zu steigen war. Da brachen al - le

Äs-tichen, da brachen al - le Äs-tichen und

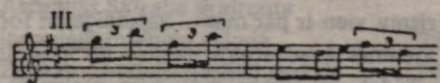
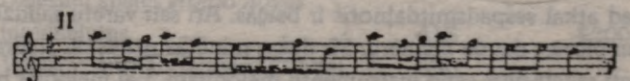
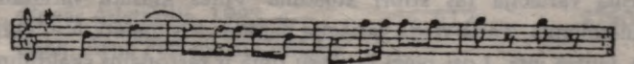
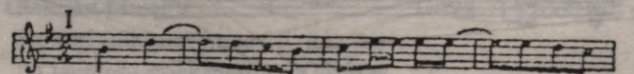

ich fiel in das Gras, — und ich fiel in das Gras.

Tālāk pieskaroties Rietumeiropas deju elementiem latviešu deju intonācijās, redzams, ka ar tiem ir piesātinātas liela daļa deju ar nelatviskiem nosaukumiem. Dejas ar latviskām polkām un kadriļām (Vāveru polka, Tautas polka, Tautas kadriļa, Ačkups), kur atrodam nacionālo raksturu, tomēr nav palikušas bez sveštautu deju ietekmes.

Analizējot tikai dažas dejas, kā Rucavietis, redzams, ka tā sastāv no 3 posmiem: 1. posmā mūzika ir rietumeiropiska, 2. posmā mūzika ir radniecīga latviešu tautas dziesmām un 3. posmā izmantoti instrumentālās maiņas paņēmieni – kustība pa lauztām tercām un ritmisko figūru apvērsums, kas pazīstams tautas mūzikā

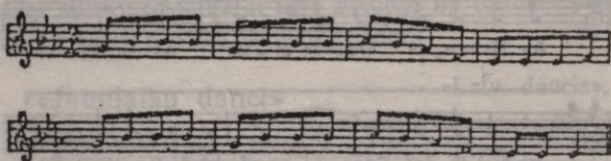
Rucavietis

Te redzam, ka latviskie un rietumeiropiskie elementi apvienojas, neizraisot stilisku sadrumstalotības sajūtu, kas ir latviešu dejas intonatīvās uzbūves raksturīga īpašība. Tā arī citās dejās vērojams nacionālo un Rietumeiropas elementu sakausējums.

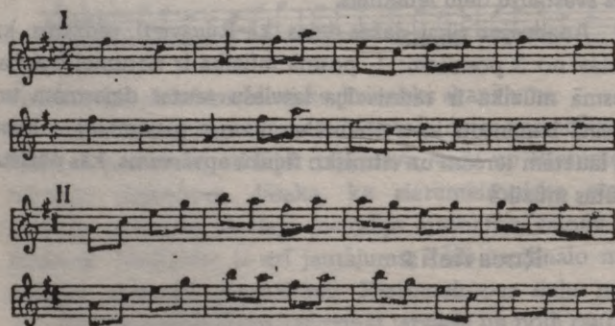
Un kā pēdējo, pieskārsimies tautas deju ritmiskai uzbūvei. To varētu arī saukt par vijoles melodiju ritmisko uzbūvi. Vijoles ritmiku nevar atvasināt no dziesmu un seno instrumentu melodiju ritmiem, bet jāņem vērā Rietumeiropas un slavu tautas deju mūzikas ietekme uz latviešu vijolmelodiju ritmisko uzbūvi. Ir redzams, ka sadzīvē nav saglabājušies dejas veidi, kuros trūkst nacionālās melodikas un ritmu. Polkas iesakņošanās tādēļ, ka to ieviešanos veicinājuši labvēlīgi apstākļi, kas tautas dziesmu un instrumentālās mākslas ietekmē guvuši nacionāli savdabīgas iezīmes. Mugurdancis, Gatves deja, Sudmalīnas, Ačikops, Muškadrilis nav melodijas īstajā nozīmē, bet gan polkas veida dejas. Tas pats ir jāsaka par latvisko valšveida ritmu, kas ir – šūpošanās – trijdaļīgs ritms bez skaldījuma. Kaut arī sastopami divdaļu un trijdaļu ritmi, tie arī ir divējādi: no vienādiem skaņu ilgumiem veidoti ritmi un kontrastējošie ritmi. No vienādiem skaņu ilgumiem veidotā ritmā ir astotdaļnotis, ceturtdaļnotis un sešpadsmitdaļnotis. Četras vai astoņas taktis vai arī divas taktis beidzas ar garāku skaņu. Labs piemērs ir Muškadrilis.

«Muškadrilis», «Latv. dancis», 2/43

Cits piemērs, kur ritmiskais izlīdzinājums apvienojas ar melodisko – līdz ar ritmiskā kontrasta zušanu izzūd arī lēcieni – ir Vecais jandalis

«Vecais jandalis», LTMM, V, 1

Pirmā variācijā tas stipri atgādina Vīnes klasiķu variēšanas paņēmienus. Tāda veida variācija parādas Alsungietī, Metieniņā un Jaurā vijā. Ļoti bieži latviešu dejā ir sastopams skaldījuma ritms, kur divas sešpadsmitdaļnotis seko tūlīt aiz pirmās daļas, tad atkal sešpadsmitdaļnotis ir beigās. Arī šeit varētu salīdzināt un pievest daudz piemēru. Šīs dažas minētās ritmiskās figūras ir ļoti raksturīgas seno instrumentu melodijām. Lai melodija būtu dejojama, ar dejas ritmu vien ir par maz – vajadzīga arī forma. Dejas melodijai ir vienmēr kvadrātiska uzbūve un īpaša loma tajā izpildījumam. Tādēļ arī āžraga melodijas praktiski nav kļuvušas par dejām, jo neatbilst dejas formas, izpildījuma un

melodiskām prasībām. Varētu apskatīt arī vēl citas deju ritma uzbūves, kā sinkopes jeb trīsdaļu metra, inversijas vai ritma spoguļpārvērsuma un citus ritmiskos kontrastus, kas prasītu daudz laika.

Un nobeidzot varam pieminēt, ka deju mūziku pēc satura ir daudz grūtāk sadalīt, nekā citu mūziku. Ikvienas deju mūzikas neatņemamas īpašības ir tās metroritmiskie un intonatīvie atkārtojumi. Latviešu dejās ietverts dzīves prieks, humors, vienkāršība, rotaļība, šķelmība. Tempu izvēle nav plaša. Ir tikai mazliet zemnieciski smagnējais (Garais dancis, Gatves deja) pat diezgan ātras, bet nav pavisam lēnu vai pavisam ātru deju. Pārsvārā ir mērenie tempi, kas raksturīgi latviešu tautas temperamentam. Lielais vairums deju ieturēts mažorīgos toņos. Daudzreiz dejas tēlu iezīmēs parādās tās nosaukums, kā Ritenītis. No latviešu deju melodijām stravo svaigums, veselīga pasaules uztvere, patiesas jūtas.

Un šodien visā pasaulē, kur atrodas deju kopas, attīstās jaunas dejas un deju mūzika. Tomēr jauno deju radējiem – komponistiem ir jāievēro, ka radīt kautko pilnīgi jaunu, neredzētu, nedzirdētu nevar – to neuztvertu ne klausītājs, ne skatītājs. Un atkal no otras puses – nevajadzētu jaunas deju melodijas veidot pēc pazīstamām parafrāzēm vien, bet gan sakausējot jauno ar veco, tradicionālo, ar ko tad mēs iegūtu vēlamos jaunrades deju rezultātus. Vajadzētu radīt visdažādākā rakstura dejas, būtu jāpaplašina tempu amplitūda. Arī ritma virzienā varētu radīt daudz jauna. Ir raksturīgi, ka latviešu dejām un dziesmām neraksturīgi ritmi parasti slikti ieaug un deju kopas tos nelabprāt pārņem.

Vēl otrs ceļš, kā paplašināt deju repertuāru, ir tautas dziesmu pārveidošana – piemērošana tautas dejām.

Tā radot jaunas latviešu tautas dejas ar jaunu saturu, mēs kuplināsim mūsu latviešu tautas deju krājumu.

Materiāli referātam ņemti no:

- Latviešu rotaļas un rotaļdejas, Harijs Sūna, izd. 1965. g., Rīgā
- 88 latviešu tautas dejas un apdares, izd. 1973. g., Toronto
- Latviešu tautas dejas, Milda Lasmane, izd. 1962. g., Rīgā
- Latviešu tautas deju melodijas, M. Goldiņš, izd. 1967. g., Rīgā
- Latviešu tautas dejas, Johanna Rinka un Jānis Ošs, izd. 1952. g., Čikagā

GRĀMATAS

... IET LATVIEŠI CAUR GADU SIMTENIEM

Aivars Ruņģis

Grāmatu Draugs, Bruklinā, 1982.

\$12.50

Mums visiem nepieciešama grāmata!

„Katras vēsturiskas cilvēku grupas pieredze ietver sevī visu cilvēcīgo šaubu, meklējumu un jautājumu kompleksu, ietver agrāko paaudžu pieredzi un atzinumus, ietver un saglabā atmiņā to, ka katra jaunā paaudze neizbēgami nāk ar saviem meklējumiem un jautājumiem, tapdama it kā agrākā apšaubītāja.

„Dialogā starp meklētājiem, jautātājiem, apšaubītājiem un starp atbilstu glabātājiem pārmantojas kultūra. Šis dialogs ir latviskās izglītības pamats. Ja šāda dialoga nav, ja to noraida, ja tas dažam liekas kļūvis par grūtu, tad ar mums, latviešiem, lietas jau ir pavisam ļaunas.”

Tā raksta savā grāmatā ... iet latvieši caur gadu simteniem Aivars Ruņģis.

Vai ir ar mums jau tik ļauni? Vai mēs runājam, debatējam, uzklausām, meklējam atbildes, domājam?

Gribētos ticēt, ka esam brīvi cilvēki, brīvā zemē. Tātad par visu varam debatēt, runāt. Dzīvē tas gan bieži ir savādāk. Aivars Ruņģis šo svešuma reālītāti apraksta savas grāmatas 85. lpp, par jēdzienu „ortodoksie latvieši” – „– ar vārdu „ortodokss” sapratīsim aklu sekošanu un pakļaušanos kādai mācībai un arī savai pārlicībai, to nekad nekoriģējot. Ortodoksie latvieši, varbūt visai liela, respektējama grupa, trimdas materiālā un morālā pamata veidotāji, ir stipri, neiedragājami ar savu it kā misijas apziņu, gan pret pasauli, gan pret pašu latviešu sabiedrību. Viņu liktenīgais vājums bijusi nespēja ietērt vārdos, izskaidrot tēlainā, viegli visiem uztveramā un tāpēc saprotamā veidā to, par ko viņi runā nacionālās stājas, latviskuma saglabāšanas, brīvības cīņas un citos aspektos. Viņi runājuši un runā jēdzienos un simbolos, kas šo jēdzienu un simbolu pazinējos var radīt refleksi veidīgas atbildes vai rīcību, bet kam nav nedz tās informācijas, nedz argumentācijas, kas mudinātu latviešu jaunās un jaunākās paaudzes līdzīgi runāt, vai pat pretī runāt. Tautas jaunajai daļai grūti saprast, ko tautas ortodoksā daļa domā, prasot nacionāli domāt, būt nacionāli vienotiem, parādīt nacionālu stāju utt.

„Pretēji tradicionāliem misionāriem un sludinātājiem ortodoksie latvieši ir nepacietīgi, neiecietīgi un viņu neiecietīgums manifestējas kā bridinājumā pacelts pirksts vai runāšana kāpinātā balsī. No paidagoģiskā viedokļa tā ir slihta audzināšanas metode ir sabiedrībā, ir skolā, ir ģimenē.

„Ortodokso latviešu nelaime (ja vājuma punktus tā dēvētu!) ir viņu argumentācijas seklums, jo viņi

a) neko necenšas pierādīt, bet nākt tikai ar apgalvojumiem, kas

b) lietošanas ceļā kļuvuši par aksiomiem, top divtik atbaidīgi, ja izrādās, ka tiem nav nedz faktu, nedz loģikas seguma (piemēram, runātājs jauniešu sanāksmē cildina uzticību tautai, bet izrādās, ka viņa bērni paši pārtautojušies) un

c) šādas nostājas dēļ ortodoksā sabiedrības daļa pamazām izolē sevi no labdabīgas ietekmes uz strāvotajiem jaunajās paaudzēs, ierobežo savu aktivitātes šauras sabiedriskas sadzīves jomā savā vidū.”

Šis Aivara Ruņģa definējums un apraksts ir tiešām pareizs, lai cik bēdīgi tas arī nebūtu.

Pēdējā Austrālijas latviešu jaunatnes kongresā nolemts nākotnē meklēt kontroversiālus tematus. Aivara Ruņģa grāmatā šādu tematu netrūkst.

Tuvojas Ziemassvētki, dāvanu laiks. ... iet latvieši caur gadu simteniem ir lētāka par zviedru stikliem, vācu traukiem un citām vērtīgām lietām. (Izklausos kā reklāmas sludinājums, bet varbūt tas šodien ir vienīgais veids, kā cilvēkus ieinteresēt.) Lasiet šo grāmatu, dāviniet to draugiem. Esiet garīgi dzīvi, domājoši latvieši, kam patiesi rūp savas tautas *eksistence*, jo tā un tikai tā ir mūsu tautas misija – saka Aivars Ruņģis. Izklausās viegli. Padomājiet par to! Šī grāmata varbūt palīdzēs ortodoksiem latviešiem sevi koriģēt, pārvērtēt, bet jaunajiem latviešiem, nepalikt par ortodoksiem latviešiem. Un radīsies dialogs. Kaut jel tā būtu!

Gunta

Piesūtīsim vienu šīs grāmatas eksemplāru lasītājam, kas uzrakstīs vismaz vienu teikumu izskaidrojot kāpēc grib šo grāmatu lasīt. Iemesli redakcijai jāsaņem pirms 1983. gada janvāra beigām.

Red.

LATVIEŠU FONDA PIEŠĶĪRUMI

LF dalībnieku pilnsapulcē, š. g. 7. oktobrī, Klivlandē, paziņoja dalībnieku nobalsošanas rezultātus par 1982. g. iesniegtiem projektiem.

	punkti	piešķirts
1. Kalamazū Latviešu studiju centra mācības līdzekļu krātuves projekts	1046	\$10,000
2. Mazputniņa finansiālās nostiprināšanas projekts	821	\$2000 x 3 g.
3. Kolibrī folkloras koncerti, lekcijas un jauniešu priekšnesumi Kultūras dienās Austrālijā, 1983. g.	612	\$7500
4. Arch. Arņa Peivena zinātnisks pētījums <i>Dzirnavas Latvijā</i>	473	\$6000
5. Dziesmu spēles <i>Homo novus</i> inscenējums	413	\$200
6. <i>Vēstis</i> – žurnāls latviešu valodai	330	–
7. Aspazijas <i>Sidraba šķidrauta</i> inscenējums angļu valodā	280	–
8. Žurnāls <i>Latviešu lietišķā māksla</i>	197	–
	Kopā	\$25,700

KO RUNĀJA SVEŠI ĻAUDIS, TO TU LĪDZI NERUNĀ

Uldis Ģermanis

Referāts nolasīts 1982. gada vasarā, Kalamazū, Garezerā un Čikagā

Doma par šādu apcerējumu jeb referātu radās pārrunās ar maniem kollēgām Stokholmā. Lieta tā, ka mums ir bijušas un joprojām ir visai lielas grūtības izveidot pašiem savu *latvisku viedokli un latvisku orientāciju* dažādos jautājumos un darbības nozarēs, kas skar mūsu tautas intereses. Par to arī nav jābrīnās, ievērojot mūsu sarežģīto vēstures gaitu un mūsu zemes ģeopolitisko stāvokli Eiropas krustceļos. Taču par grūtībām nav nekādas jēgas skumst vai šķendēties – tās jāmēģina pārvarēt. Lai to panāktu, ir vajadzīgs skaidri apzināties šo negatīvo parādību cēloņus. Tādēļ pakavēsimies mazliet pie mūsu vēstures, jo tā mums visiem nāk līdz, vai mēs to apzināties vai ignorējam.

Jāievēro, ka latviešu tauta, vairākām baltu ciltīm un lībiešiem saplūstot vienā etniskā kopībā, izveidojās Livonijas konfederācijas jeb Māras zemes laikā, kas ilga no 13. gadsimta līdz 1561./62. gadam. Krusta karu rezultātā bija zaudēta politiskā patstāvība; noteicēji šai ziņā kļuva Māras zemes kungi – vācu bīskapi un Livonijas ordenis, un ar laiku aizvien ietekmīgākā vācu muižnieku kārtā. Tāpat sveštautiešu rokās bija baznīca un Livonijas pilsētu pārvalde.

Šo notikumu gaitā mūsu senči turklāt *zaudēja daļu no savām vadītājām aprindām* (kungus, karavadoņus, aktīvākos pretestības izrādītājus), kas 1) krita cīņās, 2) izceļoja un 3) pārtautojās (piemēram, firsti Līveni, brīvkungi Gaili – fon Hāni u.c.). Šis process atkal un atkal ir atkārtojies mūsu vēsturē līdz pat visjaunākajiem laikiem, par ko mums pašiem ir aktuāla pieredze.

Sakarā ar politiskās patstāvības zaudēšanu, gadsimtu tecējumā pamazām pasliktinājās mūsu tautas sociālais, ekonomiskais un kultūralais stāvoklis. Tas bija pakāpenisks process, jo krusta kari nebeidzās ar beznosacījuma kapitulāciju, bet ar miera līgumiem, kas garantēja mūsu senčiem personisku brīvību, kā arī īpašuma un ieroču tiesības. Arī vēlākajos „tumšākajos gadsimtos” personisko brīvību saglabāja kuršu ķoniņi, t.s. leimaņi jeb brīvzemnieki un latviešu amatnieki Rīgā. Bet, atskaitot sāuri ģimenisko sfairu, visās svarīgākajās dzīves nozarēs latviešiem nebija iespējams izveidot savus ieskatus un savu viedokli.

Liels trūkums bija arī tas, ka latviešiem nebija rakstveida dokumentācijas par savu senāko pagātni. Saglabājās tomēr apziņa par to, kas ir *īstie zemes saimnieki*. Par to liecina vēsturnieks Pauls Einhorns 17. g.s., Rīgas latviešu sūdības 18. g.s., sveštautiešu ceļotāju piezīmes un, protams, mūsu tautas dziesmas un izteikas par svešajiem kungiem. Bet ilgus gadsimtus svešais virslānis centās uzspiest latviešiem savu viedokli (uzskatus, atziņas, vēlmes) kā politiskos, tā arī sabiedriskos, saimnieciskos, morālos, reliģiskos un kultūras jautājumos. Latviešiem centās iepaukot pārliecību, ka tikai svešajiem kungiem pieder vara, tiesības, saprašana un gudrība, ka svešzemnieki ir visnotaļ pārāki, gudrāki un dižāki (arī šodien Latvijā prasa zēmoties „dižās krievu tautas” priekšā), un tāpēc pret tiem jāizturas ar

padevību, cieņu un apbrīnu. Tikai svešzemniekiem piederot „tās augstās gudrības atslēgas”.

To visu darīja ar lielu nekautrību, bezkaunību un varmācību, ņemot palīgā mūsu vestures noklusēšanu, sagrozīšanu un rupju viltošanu. Ar to joprojām cītīgi nodarbojas tagadējie Latvijas okupanti un viņu iebiedētie izpalīgi, jo Maskavai vēsture nav zinātne, bet „ass ierocis” (oficiāls padomju apzīmējums) savu imperiālistisko un koloniālo mērķu īstenošanai. Piebildīsim, ka apspiestie iespēju robežās mēģina uzstāties pret savas tautas denacionalizāciju un degradāciju. Atsevišķi zinātnieki, dzejnieki un rakstnieki aicina aktīvi kopt savas vēstures un kultūras apziņu, atcerēties „savu ilgo gājumu”, savu laikmetu „bez cariem” un nekļūt par „mankurkiem”, t.i., bezatmiņas un bezgribas vergiem.

Atgriezīsimies īsu brīdi pie vēstures: Māras zemes norieta posmā universālās Romas katoļu baznīcas vietā latviešu vairumu pakļāva vāciskajai luteriskajai baznīcai, kas atkarīga no valdniekiem, no kungiem. Mēs dabūjām svešu kungu baznīcu, kuras „kalpiem” bija kopīgas intereses ar zemes kungiem. Kā mācītāji, tā kungi bija zemes īpašnieki, un pirmie bija atkarīgi no pēdējiem. Ar baznīcas palīdzību tad arī centās nostiprināt svešo kungu varu, iepotēt latviešiem padevību, paklausību un bijību pret vācu muižniekiem, pūlējas nekautrīgā veidā iestāties, ka latvieši nav tauta, bet „zemnieku kārtā”. Šo vispārējo ainu negroza atsevišķu vācu mācītāju darbs mūsu reliģiskās literatūras un kultūras laukā, tāpat kā pāris latviešu tautības garīdznieku centieni agrākajos gadsimtos. Mūsu nelaime reliģijas laukā bija tā, ka līdz pat Latvijas neatkarības laikam mums nav bijusi pašiem sava, bet svešu kungu baznīca. Šim apstāklim nenoliedzami ir bijusi sava loma vēlāko laiku latviešu politiskā radikālisma eksplozīvajā izpausmē.

Ilgajos nebrīves laikos, rāts un pērts, latvietis lielā mērā pierod, ka „dziļākā gudrība, zināšanas un skunstes” pieder sveštautiesiem un svešzemju kungiem. Kā spokaina atbalss no šī pieraduma ir tas izteiksmes veids, ko šur tur redzam mūsu sabiedrisko darbinieku rakstos (it īpaši atmiņās), kas savu izglītību ieguvuši „cara laikā”, bet bijuši rosmīgi Latvijā un trimdā. Tur atrodam izteicienus: „kāds augsts angļu (vai vācu, franču, italiešu) kungs teica”, „kāds ļoti ievērojams franču (vai arī citas tautības) kungs norādīja” u.tml. Vērojot šo, pa lielākai daļai nemotivēto, bijību un cienību, gribot negribot nāk prātā zviedru kanclera Aksela Uksensērnas aprādījums tikko tronī uzkāpušajam Gustāvam II Ādolfam: „Ja tu zinātu, mans Kungs, ar cik mazu gudrību pasaule tiek pārvaldīta!” Domāju, ka mēs, kas esam pieredzējuši 20. gadsimta „augsto kungu” un dižo vadoņu neprātu un noziedzības, tāpat kā citu „dižo” vientiesību un lētticību, varam tikai pievienoties šim 17. gadsimta kanclera atzinumam. Tas arī liek mums būt skeptiskiem pret svešzemju lielo kungu gudrībām un mudina pašiem dažādās dzīves nozarēs izveidot savu viedokli, kas atbilstu mūsu tautas un sabiedrības interesēm, jo:

Lielus kungus vajag pagodināt,
bet viņiem nevajag ticēt.

x

Karu un varas maiņu rezultātā, kas sekoja Māras zemes sairšanai, mūsu tautas stāvoklis turpināja visumā pasliktināties un it īpaši Vidzemē pēc Lielā ziemeļu kara sasniedza sava veida rekordu negatīvā nozīmē. Tajā drūmajā laikā kā cerību stars Vidzemē atspīdēja hernhūtisma (brāļu draudzes) kustība, kas mudināja latviešus uz pašdarbību un kopdarbību, modināja cilvēcisku pašapziņu (visi ļaudis taču bija brāļi un māsas) un izvirzīja vadītājus no pašu vidus.

Dzimtbūšanas atcelšana Kurzemē un Vidzemē (1817. – 1819. g.) liek baltvācu muižniekiem un mācītājiem izšķirties par turpmāko taktiku, t.i., kā rīkoties un kā paturēt kontroli pār „brīvo zemnieku kārtu”. Sākās debātes par „diviem ceļiem”: 1) pārvācot brīvos kurzemniekus un vidzemniekus; 2) sniegt viņiem piemērotu kultūru viņu pašu valodā. Dažādu apsvērumu dēļ, ko šeit neiztīrāsīm, vairākums toreiz nosvērās par labu otram ceļam. Šo viedokli pārstāvēja arī Grobiņas mācītājs Dr. K. fon der Launics, kas savā sprediķī „No Brīvestības un viņas iecelšanas Kurzemē” (publ. Jelgavā, 1819) aicināja: „Palieciēt Kurzemes bērni, nespēžieties vācu pulkā!” Bet viņš arī pamācīja, kā viņiem turpmāk būs „nesties un turēties”: „Jūs visi, brīvi būdami, nepieņemiet lepnību jeb rupjus vārdus un nebēdīgu valodu. Rupjš cilvēks ir riebeklis, bet *cepure rokā iziet visur.*” Uz to tad nu mudināja arī Dr. Launica kārtas brāļu rediģētās *Latviešu Avīzes*, kas sāka iznākt 1822. gadā Jelgavā. Mūsu t.s. „dabiskie kungi” centās paturēt kontroli pār latviešu tautu un mudināt, lai tā turpinātu staigāt ar cepuri rokā.

Tomēr jau pagājušā gadsimta pirmajā pusē, tātad priekš tautas atmodas laikmeta, mūsu pirmie inteliģenti un pusinteliģenti (Dr. Juris Bārs, Jānis Cimze, Ansis Leitāns, Ernests Dinsberģis) bija formulējuši virkni svarīgu uzdevumu latviešu tautisko centienu jomā: *pašiem jākopj sava kultūra, jāapzinās latviešu valodas derīgums un jaukums, jāklūst iekšēji brīviem un stingriem, jāatbrīvojas no nelietīgas pazemības, jāuzstājas pret pārvācošanos, jākalpo savai tautai un „jāceļ tauta uz augšu”* (šis aicinājums vēlāk gūst nepārspējamu izslīpējumu Pietuka Krustiņa vārdos: „Vest tautu caur attīstības tukšnesi uz izglītības saules kalniem”).

Mūsu tautas atmodu nepārprotamā veidā ievadīja vīri, kas bija atbrīvojušies no „nelietīgas pazemības” un tāpēc no vāciešiem ieguva „jaunlatviešu” apzīmējumu (pēc ārzemju paraugiem). Šīs kustības pirmajā posmā dominē Krišjānis Valdemārs, piešķirot tai sabiedriski ekonomisku ievirzi; pēc tam nāk Atis Kronvalds ar kultūrālā nacionālisma programmu. Varēja gaidīt, ka tautas atmoda spers nākošo soli savā attīstības gaitā un ķersies pie mūsu nacionālās ideoloģijas (polītiskā nacionālisma) izveidošanas. Tas tomēr nenotika. Jau astoņdesmitajos gados tautiskā kustība ieslīga pašpeticībā un stagnācijā.

Šai ideoloģiskā apsūkuma laikā deviņdesmitajos gados latviešu sabiedrībā ielauzās „jaunā strāva” jeb „*jaunā reliģija*” (kā to sākumā dēvēja), kas aizrāva daļu jaunās paaudzes „jaunas pasaules celšanas” darbā, kur valdīs taisnība un darbs, vienlīdzība un internacionālā brālība. Marksistiskā socialisma pievilcību turklāt vairoja tas apstāklis, ka latviešu jaunietim (uz šķietamas vienlīdzības pamatiem) bija iespējams iesaistīties *lielā kustībā* (J. Raiņa liecība). Maz tika domāts par to, kā svešo praviešu mācības būtu jāizvērtē no latviskā viedokļa, lai latviešu intereses netiktu upurētas uz mānīgās internacionālās

brālības altāra. Patstāvības un latviskās orientācijas trūkuma dēļ latviešu socialdemokrāti tad arī nespēja nosargāt savas partijas neatkarību un pasaules kara priekšvakarā turklāt nonāca lielinieku vadībā, kam bija liktenīgas sekas turpmākajos vēsturiskajos notikumos (tikai 1918. gada jūnijā mazinieki atjaunoja neatkarīgo LSDSP).

Šos trūkumus tomēr jau ap gadsimtu maiņu bija saskatījuši vairāki latviešu socialisti (Dr. M. Valters, E. Rolavs, E. Skubiķis), kas centās apvienot nacionālus un demokrātiskus ideālus, un tādā veidā sāka paust *polītiski nacionālu ideoloģiju* (Krievija jāpārvērs par nacionālu demokrātiju federāciju vai arī jālaužas pilnīgi no tās ārā). Kaut arī 1905. gada revolūcijas laikā šī ideoloģija vēl neguva plašāku atbalsi, latviešu revolūcionārajai kustībai bija neapšaubāmi nacionālas iezīmes un prasības. Turpmākajos gados atsevišķi socialdemokrāti, it īpaši Marģers Skujenieks un Jānis Rainis, iestājās par latviešu tautas interesēm un brīdināja no vienaldzības nacionālajā jautājumā (latviešu lielinieki tāpēc Raini apzīmēja par „nacionālsocialistu”). Pēdējos pirmskara gados Dr. M. Valters un M. Skujenieks nāca klajā ar plašākām publikācijām par latviskās orientācijas un mērķtiecīga darba nepieciešamību, vērsdamies 1) pret mūsu pilsonisko aprindu padevīgo „krievisko kroņa patriotismu” un 2) pret latviešu marksistu nacionālo nihilismu.

x

Pirmais pasaules karš atnesa mūsu tautai lielu postu un zaudējumus, ko nelaimīgā kārtā pavairoja kļūmīgā bēgļu kustība. Bet tas arī lika latviešiem attīstīt rošīgu pašdarbību, pārdomāt un izvērtēt savu nostāju un rīcību. Tai pašā laikā latviešu strēlnieku pulku cīņas radīja spēcīgu nacionālu savilņojumu, bet reizē arī nemieru par to, ka latviešu upuri kaujas laukā nebija devuši nekādus ieguvumus politiskajā plāksnē.

Šai sakarā latviešu presē parādījās daudz interesantu rakstu, kas saturēja sabiedrisku kritiku un pārdomas par latviskas orientācijas jautājumiem. Mūsu laikrakstu valoda kļuva sevišķi atklāta pēc 1917. gada februāra revolūcijas, kad Krievijas Pagaidu valdība pasludināja pilsoniskās brīvības. Nacionālā ziņā visradikālākais laikraksts toreiz bija *Dzimtenes Atbals* (DzA), kas iznāca Maskavā (1915/18), un ap kuru pulcējās jaunās paaudzes inteliģences pārstāvji, publicisti (E. Blanks, J. Bankavs, K. Upītis) un rakstnieki (J. Akurāters, A. Brigadere, V. Eglītis, L. Laicēns u.c.). Šeit būs daži paraugi no tai laikā izteiktajām domām un atziņām minētajā laikrakstā (visi datumi pēc „vecā stila”), kas joprojām nav zaudējušas aktualitāti.

Izvērtējot latviešu politiku 1916. gadā, DzA kritizēja iztapību krievu valdībai un konstatēja, ka latviešu lielie upuri Rīgas frontē nekā nav devuši nacionālo prasību ziņā. Raksts (18.1.1917) nobeidzas ar vārdiem: „Mēs varam šķiesties, cik tik patīk, pretīm neko neprasdami. Lielā latviešu inteliģences daļā atmodies senais *iztapīgais Antīps.*” To pārlasot, neatvairāmi uz mācās jautājums: „Un kā šai ziņā mēs izkārtojāties Otrā pasaules karā?” Vēstures pieredze par mūsu kara gaitām ir devusi gaužam vienkāršu un skaidru atziņu: *vismazākos zaudējumus esam cietuši un vislielākos panākumus guvuši cīnīdamies zem saviem karogiem un par saviem nacionālpolitiskajiem mērķiem* (Latvijas atbrīvošanas karā 1918/20), bet smagi cietuši, izmantoti un pat zaimoti (arī vajāti) esam tad, kad labās cerībās (kā gan citādi) dūšīgi kāvamies svešu kungu un vadoņu virspavēlniecībā, kuru mērķi īstenībā bija ārkārtīgi naidīgi mūsu tautas interesēm. Lieks rosigums, kā zināms, dažkārt visai bīstams, tāpat kā lieka kavēšanās no latviskā viedokļa

istā brīdī.

Ievadrakstā „Vairāk nacionālpolitikas” (DzA, 25.2.1917) lasām: „Latviešu avīzes visas ir politiskas avīzes, bet par maz viņās ir latviešu politikas, viņas par maz latviski orientē. Līdz šim latvieši krievu partijās neapzinīgi ietilpa ne kā latvieši, bet kā kadeti (konsitucionālie demokrāti. U.Ģ.), kā oktobristi, kā socialdemokrāti u.t.t.. Ar to nebija vis sasniegta internacionāla, bet pārkrievota politika.”

Kādai mūsu aplamai lepnībai pieskārs DzA 1917. g. 1. martā: „Latvieši jau ir lielīgi ar citu valodu prasību un caur un caur verdziski ar savas valodas nicināšanu un savu tiesību neievērošanu un neaizstāvēšanu.”

Kā tas iespējams, ka mājās, kur abi vecāki ir latvieši, viņi ar bērniem nopūlas buldurēt svešā valodā? Kādēļ latviešu sabiedrībā, kur ieklīdis kāds sveštautietis, visi tūlīt iztapīgi piemērojas viņa mēlei? Kas gan var cienīt tos, kas paši sevi necienī? Starptautiski augsti cienītais valodnieks J. Endzelīns vācu okupācijas laikā, atbildot uz aptauju par valodu prasmi (kādas valodas prot un kādā mērā), īsi ierakstīja universitātes anketā: „Latviešu valodu vārdos un rakstos”. Lieki piezīmēt, cik lielā mērā tas toreiz daudziem pacēla garastāvokli un reizē atgādināja, ar kādām zināšanām latvietim pienākas lepoties.

Pret nekritisku svešu politisku programmu kopēšanu izteicās publicists Kārlis Upītis (DzA, 11.3.1917): „Mūsu latviešu socialdemokrāti savu cīņas platformu aizņemas no krievu un vācu socialistiem. Viņiem pašiem nav nekā sava.” Šī skarbā kritika, protams, vērsās pret tā laika LSD vadību, neievērojot mazākuma centienus panākt latvisku orientāciju partijas darbā un mērķos.

Ernests Blanks, viens no mūsu spožākajiem publicistiem, vairākkārt ironizēja par uzskatu, ka ar iztapību un pieticību („cepure rokā iziet visur”) iespējams kaut ko panākt mūsu nacionālo mērķu labā, un viņš sarkastiski parādīja (DzA, 17.5.1917): „Daudzreiz mūsu runātāji ir ģērbtī glītās advokātu frakās, bet zem tām pukst vecas latviešu kalpu sirdis.” Šī taktika, ko varējām vērot vēl trimdas sākuma gados, šķiet, tomēr ir pārdzīvojusi savus ziedu laikus.

Blanks ir sacījis arī asus vārdus par mūsu pilsonisko aprindu politiskās aktivitātes un drosmes trūkuma. Pēc lielinieku uzvaras latviešu strēlnieku pulku II kongresā, viņš rakstīja (DzA, 17.6.1917): „Lielinieku zibens varēja trāpīt tikai purvu un trūdu gaisā, kurā ‚darbojas’ mūsu sabiedrība ar visām savām demokrātiskajām un citām tūlīgo zemnieku savienībām. Bet kamēr mūsu sašutušie tūļas vēl arvien tūļojas, tiem nav ne mazākā iemesla blaut uz lieliniekiem, jo faktiski lielinieki bez viņiem nemaz nevar būt.” Arī šodien trimdā no neatkarības laikmeta partijām vienīgi LSDSP Ārzemju komitejai ir sava rūpīgi izstrādāta programma (publ. 1972. g.) un mēnesraksts *Brīvība* (Stokholmā), kas turklāt ir vienīgais plašāka rakstura latviešu laikraksts Zviedrijā, jo pilsoniskās avīzes (*Latvju Ziņas* un *Latvju Vārds*) jau sen kā beigušas pastāvēt.

Apcerējumā „Vēl un vēlreiz” (DzA, 28.6.1917) Ernests Blanks norādīja vēl uz kādu necilu parādību: „Lielajā ‚tēvijā’ latvietis pratis materiāli iekārtoties, un, būdams bez kaut kādiem nacionāliem ideāliem, viņš savu dzīves uzdevumu ir arī piepildījis. Latvietis, būdams inteliģents, pavēlnieks un vadonis, vēl arvien ir tikai kalps.” Un kalps viņš ir tādēļ, ka viņa darbs un profesionālās zināšanas, lai cik augstu posteni viņš ieņemtu, nāk par labu svešai valstij un tautai (kam viņš kalpo), kamēr latviešu tautai no viņa „panākumiem darbā” nav ne

silts, ne auksts.

Šī kalpība svešu varu labklājības celšanai izbeidzās, kad tikām paši pie savas valsts. Tad, arī visnecilāko darbu strādādams, latvietis veicināja savas valsts un tautas attīstību un zelsānu. Līdz ar neatkarības zaudēšanu esam atkal nospiesti kalpībā: paverdzinātajā Latvijā mūsu tautiešus spiež kalpot padkrieviskās impērijas un tās virsšķiras mērķiem un vajadzībām, kamēr trimdā mūsu darbs, zināšanas un pūles galvenokārt nāk par labu dažādām citām valstīm un tautām. Arī tagad plašajā svešumā esam visumā labi iekārtojušies – esam „inteliģenti, pavēlnieki un vadoņi”, bet no latviskā viedokļa raugoties – atkal vairāk vai mazāk kalpi. Tādēļ mums nav arī ne mazākā iemesla cildināt (atzīmēt laikrakstos) tādu tautiešu „izcilos panākumus”, kas, būdami bez jebkādiem nacionāliem ideāliem, ir tikai centīgi svešu kungu kalpi un tādā veidā turpina kādu nicināmu tradīciju mūsu tautas ilgajā gājumā.

Laimīgā kārtā arī agrākajos nebrīvības laikos bija latvieši, kas nesamierinājās ar šādu stāvokli, bet centās panākt, lai pēc iespējas vairāk no viņu darba un laika nāktu par labu latviešu kopīgajiem mērķiem un vajadzībām. Nedomāju, ka viņi to sajuta kā smagu nastu vai sevišķu uzupurēšanos. Gluži otrādi – šādi centieni un darbs deva augstāku jēgu viņu dzīvei, jo cilvēks nedzīvo no maizes vien. Tāpēc, par spīti vienaldzīgajiem un neticīgajiem, mēs, pārvarot kā krievisko, tā vācisko orientāciju, tikām pie savas valsts (diemžēl mēs nepaguvām attīstīt latvisku militāru doktrīnu un radīt mūsu valsts aizsardzībai piemērotu bruņotu spēku un apbruņojuma izveidi, ar dziļumā izbūvētu aizsardzības sistēmu).

Tāpēc joprojām aktīva ir latviskā trimda, kaut gan mūsu pretinieki jau sešdesmito gadu sākumā pareģoja tai drīzu bezsaules norietu. Mums ir daudz dažādu iespēju strādāt ideālu, mūsu vēstures nospraustu, mērķu labā un tos atbalstīt. Tā nav uzupurēšanās, bet jēdzīga savas situācijas izmantošana, kas spēj dot garīgu apmierinājumu, vairot pašcieņu un pašapziņu. Tā rīkojoties, mēs vairs neesam tikai kalpi un svešu lauku mēslo-tāji, bet pildām savu vēsturisko uzdevumu.

Ikvienam ir iespējams šai aktuālajā tautiskajā kustībā piedalīties, neviens nav lieks, jo mums vajadzīgi gan garīgā, gan praktiskā un politiskā darba darītāji, kā arī šķietami necilu un ikdienišķu uzdevumu veicēji, kas īstenībā veido pašu pamatu visiem mūsu centieniem. Jo vairāk tautiešu to apzināsies un izmantos šo iespēju (nevis „uzupurēsies”), jo mazāk būs individuālu depresiju un lielāks mūsu kolektīvais ieguldījums latviešu tautas ilgajā, spraigiem notikumiem bagātajā, vēstures gājumā.

No pagātnes zinām, ka labi darbi nezūd, kaut arī bieži vien tie nedod tūlītējus taustāmus rezultātus. Ja tādi nebūtu bijuši, tad mums šodien vispār nebūtu uz kā balstīties. Tāpēc tik svarīgi ir atstāt pēdas, atstāt latviskas vērtības, lai citiem vēlāk būtu „ko paņemt un aiziet tālāk” un tuvāk mūsu kopējiem mērķiem.

Tikai tas, kas pats padodas un atmet visam ar roku, ir galīgi sakauts. Mūs neviens nevar piespiest padoties. To apzinās arī mūsu tautas apspiedēji un izlieto lielus līdzekļus, lai salauztu šo pretestību. Viņu pūliņi un satraukums par izpalikušo kapitulāciju ir labākais pierādījums mūsu darba jēgai un nozīmei.

Tādēļ vajadzīgs tālāk attīstīt un nostiprināt latvisko viedokli un latvisko orientāciju dažādajos jautājumos un norisēs, ar ko mums jāsaduras svešumā dzīvojot un strādājot. Mēs

arī spējam to darīt, jo mūsu sabiedrībai ir nevien liela praktiska dzīves pieredze, bet arī izcilas un vispusīgas teorētiskas zināšanas dažādās jomās. Mums joprojām ir krietns skaits ļaužu, kas augstāko izglītību ieguvuši kā Latvijā, tā ārzemēs un tāpēc spēj salīdzināt, izvērtēt un izdarīt mums noderīgus secinājumus. Mums sen vairs nav vajadzīgs un neklājas atsaukties uz „svešu, ļoti mācītu un augstu kungu gudrībām”, jo bieži vien šīs „gudrības” mums ne tik vien kā neder, bet ir tieši kaitīgas.

Ir zināms pamats cerēt, ka mūsu spriešana un rīcība attīstīsies jēdzīgā virzienā: prom no bijības un kalpības uz patstāvību un latvisku orientāciju. Tas, protams, nenozīmē, ka senais kalpības gars joprojām šur tur neizlauztos uz āru. Tā, piemēram, *Universitas* jaunākajā (49.) numurā, kāds žurnāla līdzstrādnieks, rakstot par t.s. kultūras (zinātnes) sakariem, atsaucas uz „amerikāņu augstāko zinātnisko iestāžu vadītāju spriedumiem un vācu zinātnieku domām”, acīmredzot cerēdams, ka atradīsies „vecas kalpu sirdis”, kas sāks pukstēt bijībā un cienībā, lasot šos sveso augsto kungu atzinumus. Šī metode ir nevien gaužam novecojusi un necienīga, bet arī

ārkārtīgi smieklīga. Mums pašiem minētajā laukā ir daudz lielāka pieredze un zināšanas nekā minētajiem svešajiem kungiem, kuru izrīcības nesenoajā pagātnē nepavisam neliecina par kādu „augstāku gudrību”.

Mums nav arī jāgaužas par savu mazumu, jo esam pierādījuši, ka ciešā un konstruktīvā sadarbībā ar maziem spēkiem spējam veikt vērā liekamus pasākumus. Nav arī jāaizmirst, ka „mazs” un „liels” ir ļoti relatīvi jēdzieni, kas atkarājas no aktuālā momenta īpatnībām. Mums nav arī jānodarbojas ar pasaules glābšanu vai cilvēces atpestīšanu (tur mēs veltīgi izšķiedīsim savu laiku un enerģiju), bet pēc iespējas efektīvi jāizmanto pašu spēki mūsu tautas un sabiedrības mērķu labā. To saprot arī gaišākās galvas mūsu dzimtenē. Šīs atziņas no dzimtenes latviešu viedokļa Māra Zālīte ir izteikusi šādos vienkāršos vārdos:

O, Japānā ir tā un tā.

Bet man ne silts, ne auksts no tā (:..)

Tur, Rīgā tagad liepas plaukst,

Tur man ir silts, tur man ir auksts.

P.B.L.A. KULTŪRAS FONDA 1982. GADA APBALVOJUMI

ATZINĪBAS RAKSTS

PBLA Kultūras fonda valde savā 12. septembra sēdē piešķirusi sekojošos apbalvojumus.

GODA BALVA

Mūzikas nozarē – komponistam Andrim Vītoļiņam par pašizlīdzīgu darbu latviešu mūzikas komponēšanā un jaunu mūziķu audzināšanā.

Preses nozarē – publicistam un sabiedriskam darbiniekam Ādolfam Šildem par izcilu rosiņu žurnalistikā un ilggadīgu redaktora darbu.

Rakstniecības nozarē – rakstniecei Mirdzai Čuībei par grāmatu *Grēkāboli*.

Teātra mākslas nozarē – režisoram Reinim Birgalim par izciliem sasniegumiem teātra mākslā un jaunu aktieru audzināšanā.

KR. BARONA PRĒMIJA

Humanitāro un sociālo zinātņu nozarē – Dr. Lienei Neulandei par darbu latviešu tautas pasaku starptautiskā klasificēšanā *Motif-Index of Latvian Folk Tales and Legends*.

Paidagoģijas nozarē – skolotājai Mildai Veidei par ilggadīgu latviešu jaunatnes audzināšanas darbu.

Teātra mākslas nozarē – režisoram Jēkabam Vērnīkam par pašizlīdzīgu mūža darbu veltītu latviešu teātrim.

Tēlotājas mākslas nozarē – izdevējam Miķelim Gopperim par izciliem sasniegumiem grāmatu grafiskā apdarē.

Bez tam, Kr. Barona prēmiju vēl piešķir arī Ansim Bērziņam par ilggadīgu un vispusīgu darbu grāmatu apdarē.

Tautas un mākslas deju nozarē – Skaidrītei Darius par uzdevumu *Upmaļu saimniece*.

GODA DIPLOMS

Technisko un dabas zinātņu nozarē – Dr. Agr. Edvīnam Pārūpam par starptautiski atzītiem pētījumiem augu fizioloģijā un hormonu pielietošanā.

Rakstniecības nozarē – rakstniekam Nikolajam Kalniņam par grāmatu *Cēsis nav Rīga*.

Teātra mākslas nozarē – aktrisei Elzai Pūcei par izcilu sniegumu raksturlomu tēlošanā.

Technisko un dabas zinātņu nozarē – Dr. Sigurdam Arājam par izcilu rosiņu zinātnisko darbu publicēšanā fizikā un metalurģijā.

PBLA Kultūras fonds vēl piešķir sekojošos pabalstus. ALA Kultūras birojam

Angliski-latviskas vārdnīcas izdošanai \$1000
Kalamazū latviešu studiju centra bibliotēkas iekārtošanai \$2000

Latviešu institūtam (Leo Zariņš)
7. Dziesmu svētku ieskaņošanai \$700
Žurnāla *Latvju māksla* izdošanai \$500

PBLA un Kārļa Zariņa fonda izdotā sējuma *Arhīvs* turpināšanai \$400

LNAK bibliografiski reto grāmatu pārkopēšanai \$500
ASV 7. vispārējo dziesmu svētku rīcības komitejai tēlotājas un lietiskās mākslas izstādes sarīkošanai \$1000

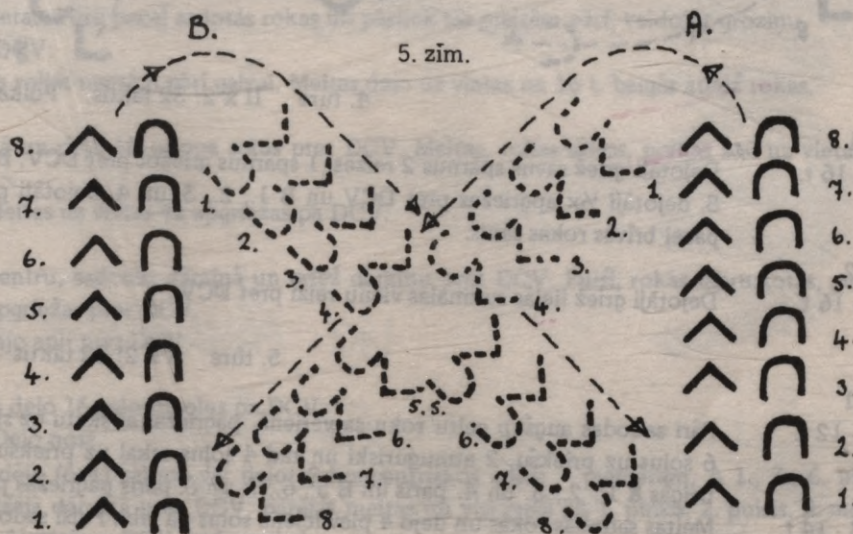
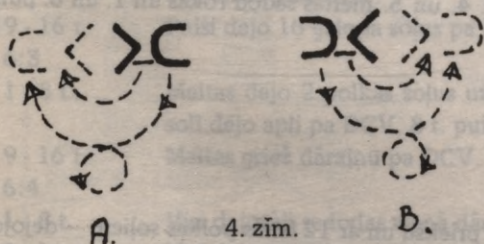
Baltiešu rakstu krājuma *Acta Baltica* izdošanai \$500
Bostonas jauniešu grupai „Latvju dainas” visu 12 sējumu tālākai pētišanai skaitļotājā \$1000

2x2 nometnes atbalstam \$800
Anglijas latviešu dziesmu dienu rīcības komitejai Helmera Pavasara 80. gadu atceres plates izdošanai \$300

Austrālijas un Jaunzēlandes daiļamatnieku apvienībai lietiskās mākslas izstādes sarīkošanai \$500
Jaunu dziesmu komponēšanai sieviešu koriem (korim Zīle) \$500

Latviešu preses biedrībai preses dienu sarīkošanai Kalamazū \$250
Žurnālam *Pa dejas ceļu* \$250

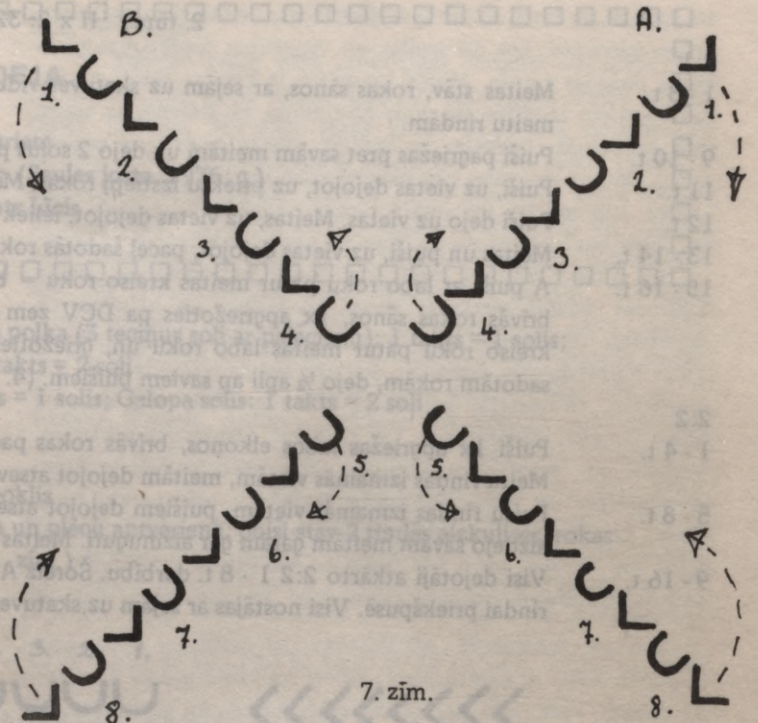
- 2:1
 1 - 8 t. Meitas stāv, rokas sānos, ar sejām uz skatuves vidū. Puiši, rokas sakrustotas, ar 8 soļiem uzdejo un izveido gatvi starp meitu rindām.
 9 - 10 t. Puiši pagriežas pret savām meitām un dejo 2 soļus pret viņām. Meitas dejo 2 soļus pret puišiem.
 11 t. Puiši, uz vietas dejojot, uz priekšu izstiepj rokas. Meitas dejo uz vietas.
 12 t. Puiši dejo uz vietas. Meitas, uz vietas dejojot, ieliek rokas puišu izstieptajās rokās.
 13 - 14 t. Meitas un puiši, uz vietas dejojot, paceļ sadotās rokas.
 15 - 16 t. A puiši ar labo roku patur meitas kreiso roku – brīvās rokas sānos – un, griežoties pret DCV, $\frac{1}{2}x$ apgriežas. A meitas, brīvās rokas sānos, 1x apgriežoties pa DCV zem sadotām rokām, dejo $\frac{1}{2}$ apli ap saviem puišiem. (4. zīm.) B puiši ar kreiso roku patur meitas labo roku un, griežoties pa DCV, $\frac{1}{2}x$ apgriežas. B meitas, 1x apgriežoties pret DCV zem sadotām rokām, dejo $\frac{1}{2}$ apli ap saviem puišiem. (4. zīm.) Tikai 16 t. beigās atlaiž sadotās rokas.
- 2:2
 1 - 4 t. Puiši 1x apgriežas labos elkoņos, brīvās rokas paceltas sānis, 1. puišiem griežoties ar 2., 3. ar 4., 5. ar 6. un 7. ar 8.. Meitu rindas izmainās vietām, meitām dejojot atsevišķi, rokas sānos, un, satiekoties, dodot ceļu pa labi.
 5 - 8 t. Puišu rindas izmainās vietām, puišiem dejojot atsevišķi, rokas sakrustotas, un, satiekoties, dodot ceļu pa labi. 8 t. puiši aizdejo savām meitām garām gar aizmuguri. Meitas lēni $\frac{1}{2}x$ apgriežas, A meitas pa DCV, B meitas pret DCV.
 9 - 16 t. Visi dejojotāji atkārti 2:2 1 - 8 t. darbību. Šoreiz A meitas griežas pret DCV, B meitas pa DCV un A puiši paliek A meitu rindai priekšpusē. Visi nostājas ar sejām uz skatuves aizmuguri. (5. zīm.)

3. tūre I x 2: 32 taktis

- 3:1
 1 - 8 t. Pāri augšup celtu roku satvērienā dejo 8 lēnās polkas soļus uz aizmuguri, tad diagonāli pāri skatuvei izveidojot krustu. Skatuves vidū pāru rindām krustojoties, B pāri dod ceļu A pāriem. (5. zīm.) 8 t. beigās pārinieki pagriežas ar mugurām viens pret otru un sadod abas rokas.
 9 - 10 t. Pāri dejo 4 pievilciena soļus pret DCV, $\frac{1}{2}x$ apgriežoties.
 11 - 12 t. Pāri dejo 4 pievilciena soļus pa DCV atpakaļ uz savām vietām.
 13 - 14 t. Visi dejojotāji tecinūs soli $1\frac{1}{2}x$ apgriežas, meitas pa DCV, rokas sānos, puiši pret DCV, rokas sakrustotas.
 15 - 16 t. Visi dejojotāji apgriežas pretējā virzienā, A un B 1., 2., 3. un 4. dejojotājiem griežoties 1x, A un B 5., 6., 7. un 8. dejojotājiem apgriežoties $1\frac{1}{2}x$.
- 3:2
 1 - 8 t. Puiši stāv ar skatu pa DCV pa četri sadevušies rokās, sadotās rokas paceltas, brīvās rokas sānos. Meitas, pa četri sadevušās rokās, tecinūs soli griež valējās sudmalas vienu reizi pret DCV. Pienākot pie puišu rindām meitas rokas atlaiž un izlien zem preti stāvošā puiša kreisās rokas. (6. zīm.)
 9 - 16 t. Meitas stāv ar skatu pret DCV, rokas gar sāniem. Puiši, atsevišķi, rokas sakrustotas, tecinūs soli griež sudmalas 1x pa DCV. Krustojot meitu rindas, puiši dejo savai preti stāvošai meitai gar kreiso pusi. 16 t. puiši piedejo pie savām meitām. (7. zīm.) A 1., 2., 3. un 4. puišis un B 5., 6., 7. un 8. puišis iegriežas pie meitām, griežoties pa DCV. A 5., 6., 7. un 8. meita un B 1., 2., 3. un 4. meita $\frac{1}{2}x$ apgriežas pa DCV. Dejojotāji 4 spārnos sadodas valējā vidukļa aptvērienā, galu dejojotājiem brīvās rokas sānos.

6. zīm.

4. tūre II x 2: 32 taktis Polkas solis

4:1

1 - 16 t. Dejotāji griež savus spārnus 2 reizes, 1 spārnus griežot pret DCV, B spārnus pa DCV. (7. zīm.) 16 t. beigās A 5., 6., 7. un 8. dejotāji ½x apgriežas pret DCV un B 1., 2., 3. un 4. dejotāji pa DCV. 4. un 5. meitas sadod rokas un 1. un 8. puīši paceļ brīvās rokas sānis.

4:2

1 - 16 t. Dejotāji griež lielās sudmalas vienu reizi pret DCV.

5. tūre I x 2: 32 taktis

5:1

1 - 12 t. Pāri sadodas augšup celtu roku satvērienā, pagriežas ar skatu uz skatuves priekšu un ar 12 lēnās polkas soļiem – dejojot 6 soļus uz priekšu, 2 atmuģuriski un tad 4 soļus atkal uz priekšu – izveido pusapli skatuves aizmuģurē. (8. zīm.) 12 t. beigās A 1., 2., 3. un 4. pāris un B 5., 6., 7. un 8. pāris pagriežas pa DCV tā, lai meitas stāvētu puīšiem priekšā. (9. zīm.)

13 - 14 t.

Meitas sadodas rokās un dejo 4 pievilciena soļus pa labi. Puīši sadodas rokās un dejo 4 pievilciena soļus pa kreisi.

15 - 16 t.

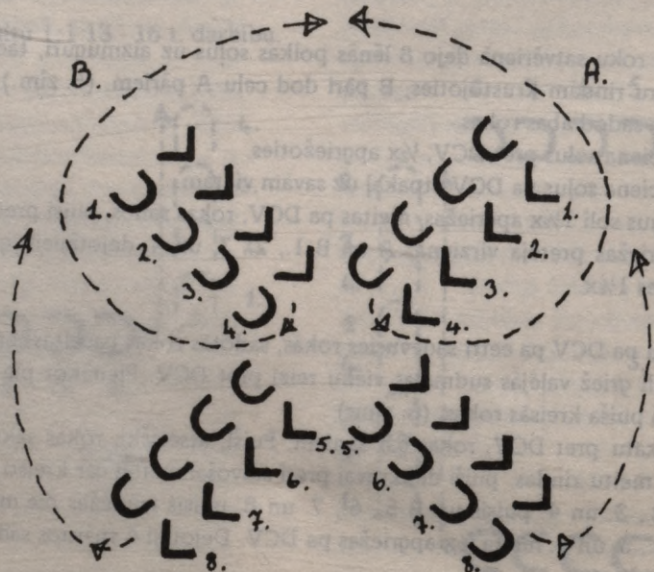
Visi dejotāji dejo 4 pievilciena soļus pretējā virzienā.

5:2

1 - 8 t. Puīši stāv, rokas sakrustotas. Meitas, rokas sānos, tecinūs solī, apdejo mazus aplus un 8 t. beigās izveido vienu apli, atstājot lielāku atstarpi starp A un B 5. meitām. (9. zīm.)

9 - 16 t.

Meitas stāv, rokas sānos. Puīši, rokas sakrustotas, izpilda meitu 5:2 1 - 8 t. darbību. 16 t. beigās nostājas savai meitai aiz muguras.

8. zīm.

6. tūre II x 4: 64 taktis

- 6:1
 1 - 2 t. Meitas, rokas sānos, un puiši, rokas sakrustotas, dejo 2 polkas soļus uz apļa centru. 2 t. sadod rokas izveidojot vienu meitu dārziņu un vienu puišu dārziņu.
 3 - 4 t. Visi dejotāji dejo 2 polkas soļus uz vietas. Puiši paceļ sadotās rokas un pārliet tās meitām pāri, veidojot groziņu.
 5 - 14 t. Dejotāji polkas solī griež groziņu pa DCV.
 15 - 16 t. Puiši, uz vietas dejojot, pārceļ sadotās rokas meitām pāri galvai. Meitas dejo uz vietas un 16 t. beigās atlaiž rokas.
- 6:2
 1 - 8 t. Puiši sadodas vaļējā plecu aptvērienā un dejo 16 galopa soļus pret DCV. Meitas, rokas sānos, polkas solī uz vietas 4x apgriežas pret DCV.
 9 - 16 t. Puiši dejo 16 galopa soļus pa DCV. Meitas uz vietas 4x apgriežas pa DCV.
- 6:3
 1 - 8 t. Meitas dejo 2 polkas soļus uz apļa centru, sadodas dārziņā un griež dārziņu pret DCV. Puiši, rokas sakrustotas, polkas soli dejo aplī pa DCV. 8 t. puiši ½x apgriežas pret DCV.
 9 - 16 t. Meitas griež dārziņu pa DCV. Puiši dejo aplī pret DCV.
- 6:4
 1 - 8 t. Visi dejotāji sadodas vienā dārziņā un dejo 16 galopa soļus pa DCV.
 9 - 16 t. Visi dejo 16 galopa soļus pret DCV. Dejo nost.
- Variācija:
 Atkarājoties no skatuves lieluma, pēdējo (6:4) galopu var dejojot 2 koncentriskos apļos – piemēram, A 1., 3., 6. un 8. meita un B 2., 4., 5. un 7. meita iekšējā dārziņā pret DCV, pārējās meitas un visi puiši (A 1. puisis, 2. puisis, 2. meita, 3. puisis, 4. puisis, 4. meita utt) ārējā dārziņā pa DCV, tad atpakaļ.

Ej, saulīte, drīz pie Dieva,
 Dod man svētu vakariņ'.
 Bargi kungi darbu deva,
 Bargi kungi darbu deva,
 Nedeļ' svēta vakariņa,
 Nedeļ' svēta vakariņa.
 Saulīt' balta noiedama,
 Tā dod svētu vakariņ'.

Lēni, lēni Dieviņš jāja
 No kalniņa lejiņā.
 Saules meita vārtus vēra,
 Saules meita vārtus vēra,
 Zvaigžņu cimdi rociņāi,
 Zvaigžņu cimdi rociņāi.
 Saules meita vārtus vēra,
 Zvaigžņu cimdi rociņā.

Bēda, bēda, kas par bēdu,
 Es par bēdu nebēdāju.
 Liku bēdu zem akmeņa,
 Liku bēdu zem akmeņa,
 Pāri gāju dziedādama,
 Pāri gāju dziedādama.
 Ja gribēja ļaunā diena,
 Lai staiģāja raudādām'.

Kundziņš manu arājiņu
 Spieķa galā dancināja.
 Nu, kundziņi, tava vara,
 Nu, kundziņi, tava vara,
 Nu tu vari vārdzināti,
 Nu tu vari vārdzināti.
 Pērkons tevi iegrudīsi
 Pašā elles dibenē.

Nāc, Dieviņi, pats apraugi,
 Kāda mūsu dzīvošana –
 Silā mani bišu dārzi,
 Silā mani bišu dārzi,
 Purvā govju laidariņis,
 Purvā govju laidariņis,
 Uz akmeņa malku cirtu,
 Straumē kūru uguntiņ'.

Noiet saule vakarāi
 Mežiem galus pušķodama,
 Šķindēdama, žvadzēdama,
 Šķindēdama, žvadzēdama,
 Zeltītiemi ziediņiemi,
 Zeltītiemi ziediņiemi.
 Mazajami kārkliņami
 Uzvelk zelta gredzentiņ'.

Polka x 2

Polka x 2

Polka x 4

I

1. 2. 3. 4.
F B \flat F B \flat F

5. 6. 7. 8.
C F C F C F

9. 10. 11. 12.
B \flat F C F B \flat C F

13. 14. 15. 16.
B \flat F C B \flat F C F

II

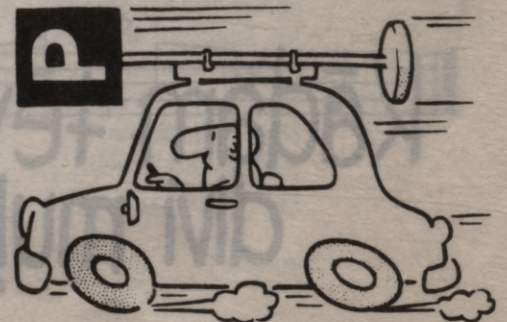
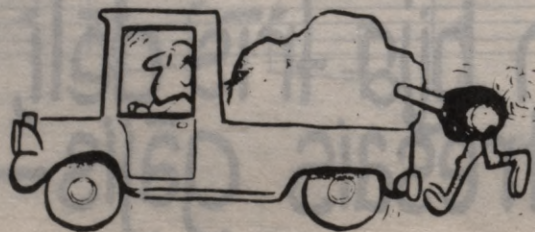
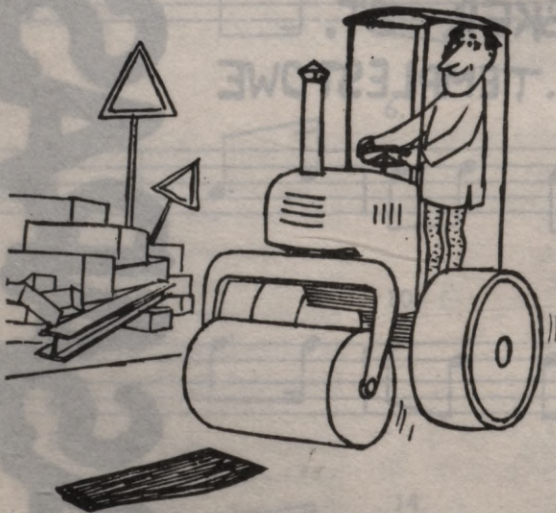
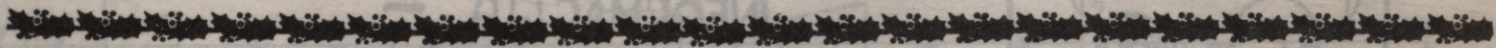
1. 2. 3. 4.
F Gm F F

5. 6. 7. 8.
F F C 7 F

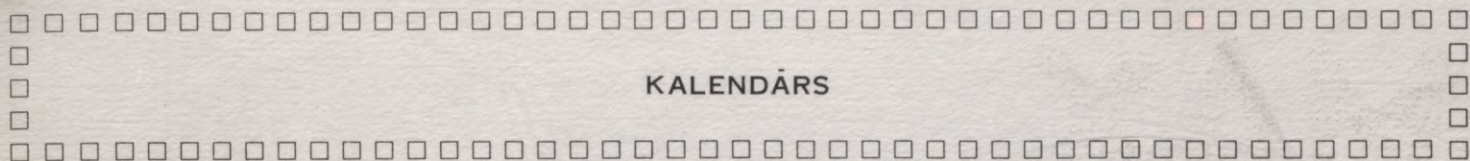
9. 10. 11. 12.
B \flat F F F

13. 14. 15. 16.
B \flat F C 7 F

MAX

KALENDĀRS

1982. gadā
no 26. – 31. decembrim Austrālijas latviešu 32. kultūras dienas, Kanberā.

1983. gadā
no 2. – 8. janvārim 3x3 1983, Kanberā.
no 2. – 24. janvārim Vasaras vidusskola, Adelaidē.
no 23. – 25. aprīlim ALTDK vadītāju kursi, Kanberā.
no 19. – 23. maijam Austrālijas latviešu 3. jaunatnes kongress, Adelaidē.
jūnijā Austrālijas latviešu 23. teātru festivāls, Pertā.
jūlijā/augustā 5. Eiropas vasaras skola.
no 2. – 4. jūlijam ASV latviešu 7. vispārējie dziesmu svētki, Milvokos.
no 14. – 21. augustam 3x3 1983, Garezerā.
no 14. – 21. augustam 3x3 1983, Rietumkrastā.
no 26. – 31. decembrim Austrālijas latviešu 33. kultūras dienas, Melburnā.
no 31. decembra – 6. janvārim 6. VLJK, Dūki.

1984. gadā
janvārī Vasaras vidusskola, Adelaidē.
majā Austrālijas latviešu 21. jaunatnes dienas, Adelaidē.
augustā Pasaules brīvo latviešu 2. dziesmu svētki, Minsterē.
septembrī Austrālijas latviešu 4. jaunatnes kongress, Melburnā.
no 26. – 31. decembrim Austrālijas latviešu 34. kultūras dienas, Lonsestonā.

1985. gadā
janvārī Austrālijas latviešu 15. jaunatnes kursi.
janvārī Vasaras vidusskola, Adelaidē.
septembra sākumā 5. latviešu jaunatnes dziesmu svētki, Montrealā.
no 26. – 31. decembrim Austrālijas latviešu 35. kultūras dienas, Pertā.

1986. gadā
janvārī Austrālijas latviešu 16. jaunatnes kursi, Pertā.
janvārī Vasaras vidusskola, Adelaidē.
no 26. – 31. decembrim Austrālijas latviešu 36. kultūras dienas, Adelaidē.

